

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการศึกษาและพัฒนากระบวนการเสริมสร้างบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีในชุมชนโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และส่วนที่ 2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน รายละเอียดดังนี้

4.1 การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีในชุมชนโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

4.1.1 การทบทวนผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564)

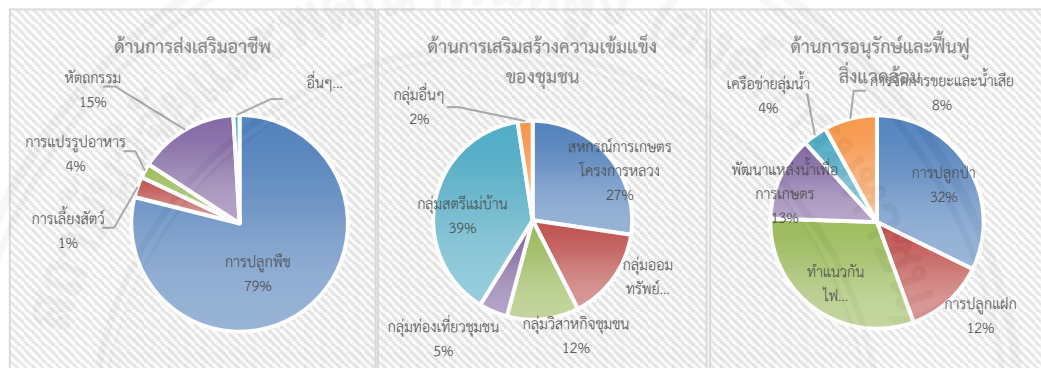
ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชนโครงการหลวง 12 แห่ง ประกอบด้วย อินทนนท์ ขุนวาง แม่แฮ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า และพระบาทห้วยต้ม ครอบคลุมกลุ่มสตรี 7 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง คนเมือง ลาหู่ อาข่า จีนยูนนาน และอัวเมี่ยน ซึ่งเป็นสถานี/ศูนย์ฯ ที่เป็นตัวแทนพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์และมีกลุ่มสตรีที่เข้มแข็งที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของครัวเรือนอย่างน้อย 2 กลุ่มขึ้นไป โดยการสัมภาษณ์กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างและวิเคราะห์ค่าความถี่ทางสถิติของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1,823 คน รวมทั้งการประชุมและสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล หัวหน้าสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง นักพัฒนาสังคมโครงการหลวง และเจ้าหน้าที่ สวพส. ฝ่ายประสานงานและสนับสนุนงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อตรวจสอบข้อมูลและการระดมความเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีในชุมชนโครงการหลวง โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1,823 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 31-60 ปี (74%) รองลงมา คือ 60 ปีขึ้นไป (13%) 21-30 ปี (12%) และ 11-20 ปี (1%) ส่วนใหญ่ 74% นับถือศาสนาพุทธ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 35% ไม่ได้รับการศึกษา และ 65% ได้รับการศึกษา โดยในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (44%) รองลงมา คือระดับประถมศึกษา (43%) ปริญญาตรี (7%) ปวช. (3%) ปวส. (2%) และปริญญาโท (1%) ผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า คุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงนำร่องมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ความอบอุ่นในครอบครัว การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ บทบาทและการมีส่วนร่วมในครอบครัว และความสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG ที่ 5 ว่าด้วยความเท่าเทียมทางเพศ เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง

2) การเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

การเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล พบว่า กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 80% เข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง โดย 41% มีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง สำหรับกิจกรรมการเข้าร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพ การปลูกพืช 79% งานหัตถกรรม 15% การแปรรูปอาหาร 4% การเลี้ยงสัตว์ 1% อื่นๆ 1% (การออมเงินร่วมกับกลุ่มที่โครงการหลวงส่งเสริม) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน 39% สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวง 27% กลุ่มออมทรัพย์ 15% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 12% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 5% อื่นๆ 2% (สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน สมาชิกสหกรณ์หอมใหญ่ผาตั้ง) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า 32% การทำแนวกันไฟ 31% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 13% การปลูกแฝก 12% การจัดการขยะและน้ำเสีย 8% เครือข่ายลุ่มน้ำ 4%

ภาพที่ 1 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

3) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน

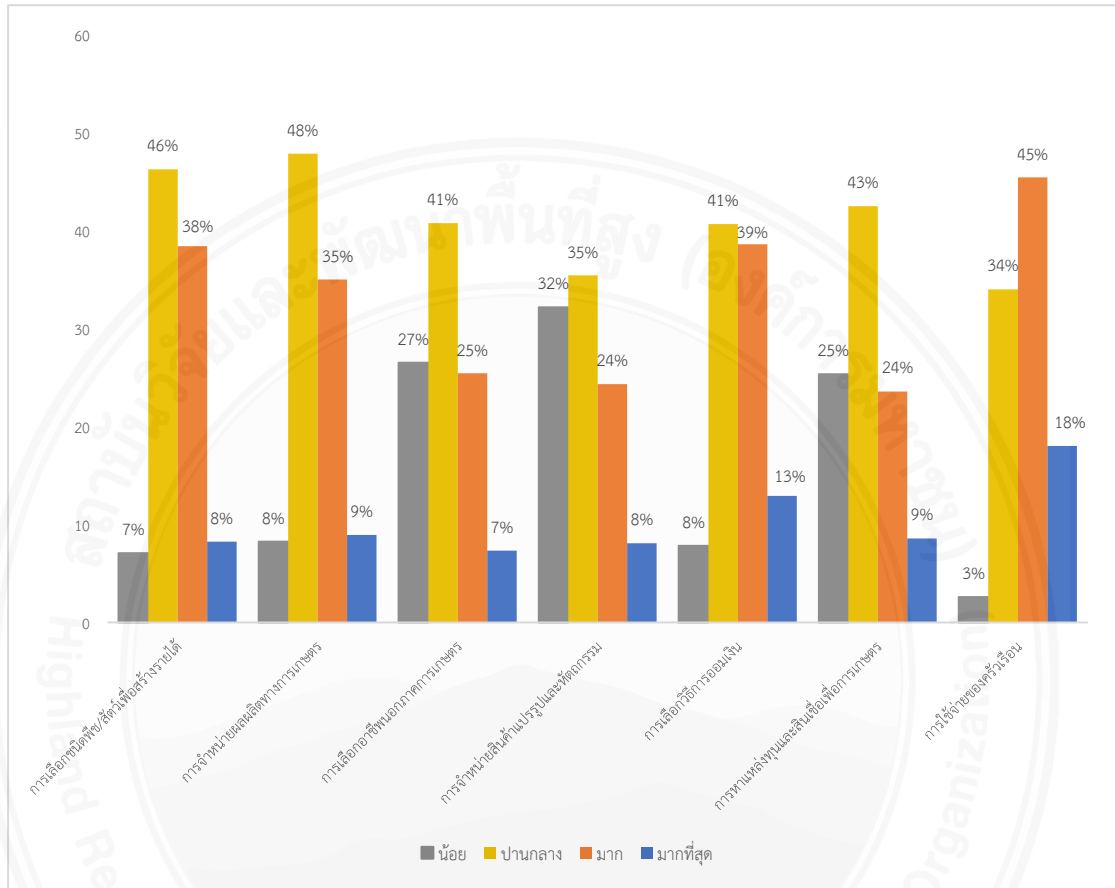
กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 72% มีความเห็นว่าชุมชนและสังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต โดยพิจารณาจากสัดส่วนสตรีที่สามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมในการหารายได้ของครัวเรือน จำนวนของสตรีในการเข้าร่วมประชุม สัดส่วนสตรีที่ร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ และสตรีได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ทั้งนี้หลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบว่า กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 72% และระดับมากที่สุด 19% ซึ่งเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับอดีตที่มีส่วนใหญ่มิมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีช่วงก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย คิดเป็น 46%

4) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีแต่ละมิติ

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เน้นผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาแบบโครงการหลวงต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีชาติพันธุ์ จำนวน 3 มิติ ประกอบด้วย (1) มิติด้านสังคมและชุมชน ได้แก่ การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน (2) มิติด้านการมีส่วนร่วมในครอบครัว ได้แก่ การวางแผนอนาคตของครอบครัว การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร และ (3) มิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความมั่นคงด้านอาหาร รายได้ของครัวเรือน การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร รวมถึงความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 และข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรี รายละเอียดดังนี้

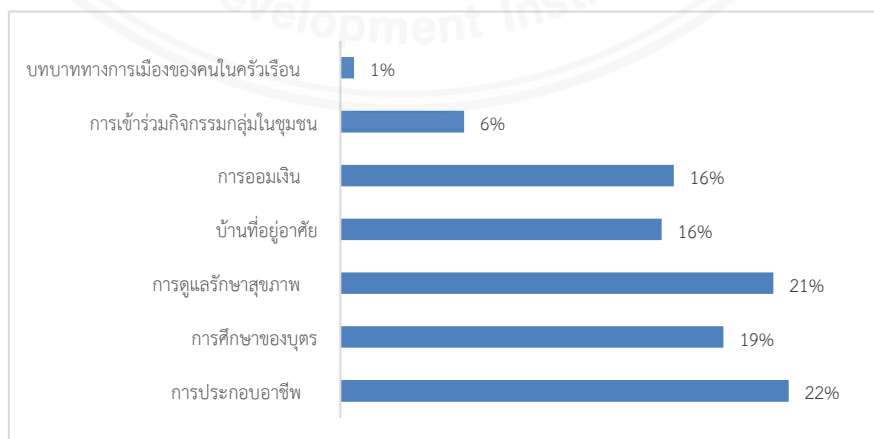
4.1) มิติด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว

(1) บทบาทการมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว พบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุดเรื่องการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันของครัวเรือน คิดเป็น 63% และระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (48%) การเลือกชนิดพืชที่ปลูกหรือสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการสร้างรายได้ (46%) การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (43%)

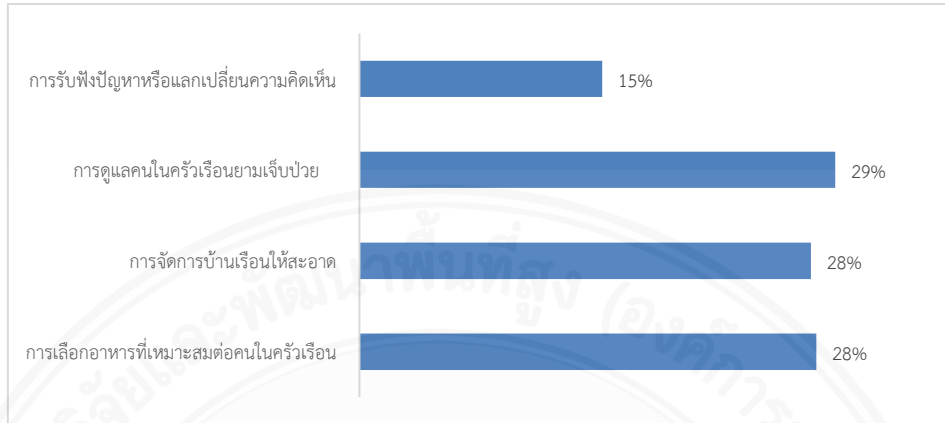
ภาพที่ 2 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัวของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

(2) บทบาทการมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัว พบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัวมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การวางแผนการประกอบอาชีพ 22% การดูแลรักษาสุขภาพ 21% และการศึกษาของบุตร 19%

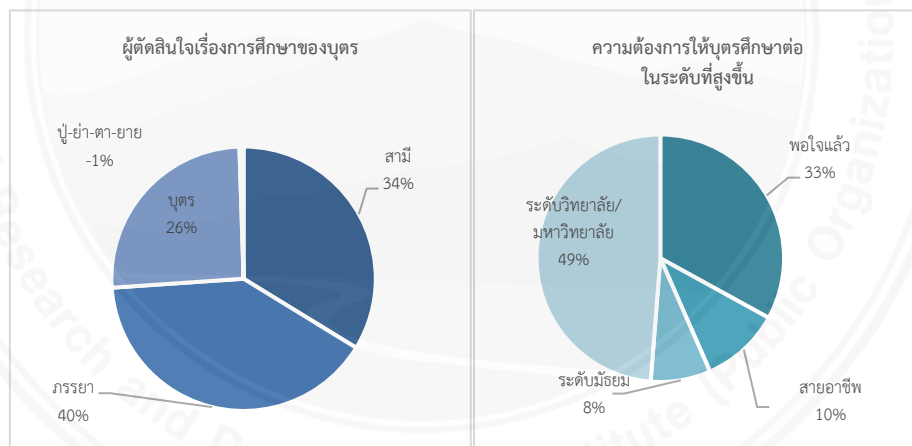
ภาพที่ 3 สัดส่วนการมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัวของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

(3) บทบาทการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว พบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัวมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 29% การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อคนในครอบครัว 28% และการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 28%

ภาพที่ 4 สัดส่วนการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัวของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

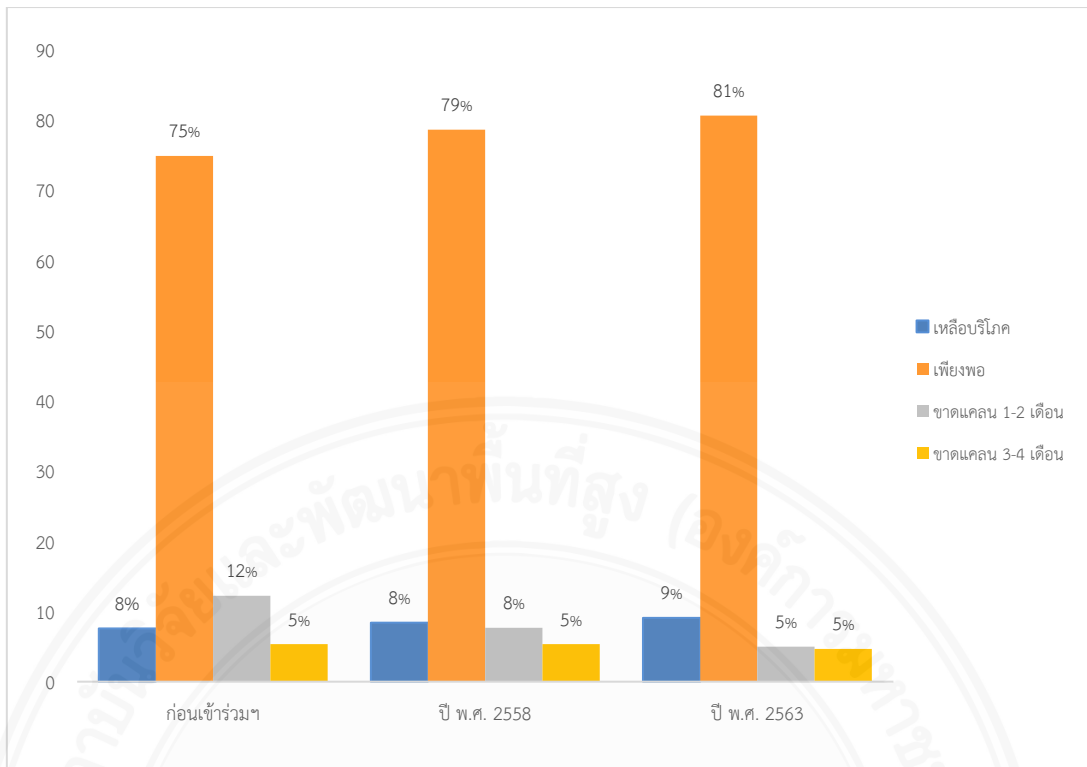
(4) บทบาทการมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่าภรรยาและสามี มีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตรในสัดส่วนที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน โดยระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ส่วนใหญ่ คือ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 49% รองลงมา คือ พอใจแล้ว 33%

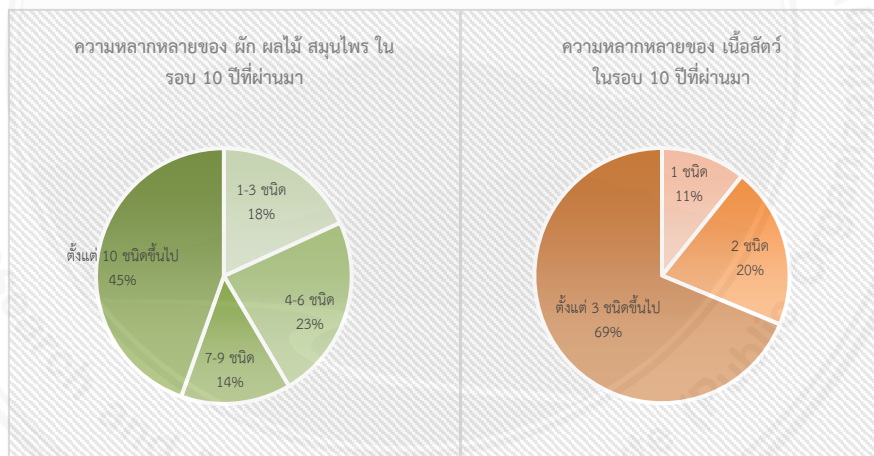
ภาพที่ 5 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตรของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

4.2) มิติด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง การเปลี่ยนแปลงระยะกลางหรือ 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2558) และปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร พบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 90% มีข้าวที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และบางครอบครัวมีข้าวเหลือสำหรับแบ่งให้ญาติหรือขาย ส่วนกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลอีก 10% ขาดแคลนข้าว แต่มีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวลดลง เช่น จากขาดแคลนข้าว 3 - 4 เดือนลดลงเหลือ 1 - 2 เดือน จากขาดแคลนข้าว 1 - 2 เดือน กลายเป็นมีข้าวเพียงพอ นอกจากนี้ยังสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้หลากหลายมากขึ้นทั้งพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร และเนื้อสัตว์บริโภค กรณีที่ขาดแคลนข้าวส่วนใหญ่สามีจะเป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ปัญหา คิดเป็น 55%

ภาพที่ 6 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง

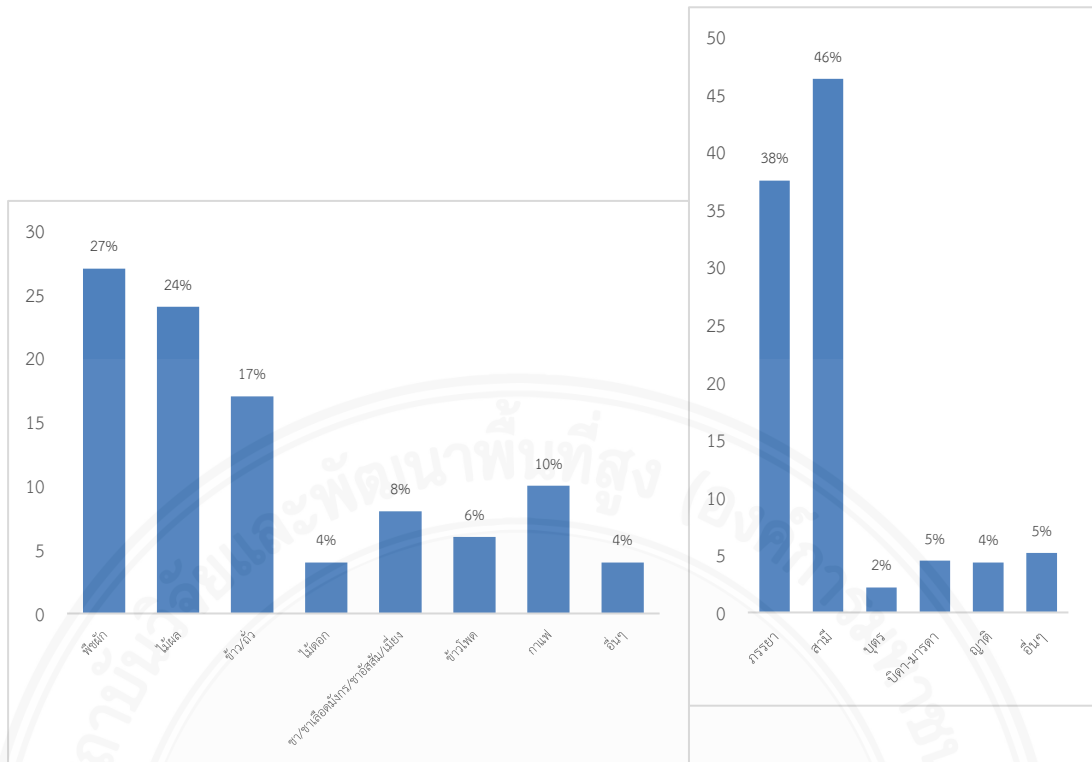

ภาพที่ 7 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล

(2) รายได้ต่อปีของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนส่วนใหญ่หรือคิดเป็น 33% มีรายได้ต่อปี 100,000-150,000 บาท และ 32% มีรายได้ต่อปี 50,000-100,000 บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงที่ครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 80% มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท ทั้งนี้ แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 49% ซึ่งส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป และมีความหลากหลายของพืชที่ปลูก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว กาแฟ ชา ข้าวโพด ไม้ดอก อื่นๆ (เห็ด ยางพารา ลิ้นจี่ ไรสแมรี งามา/ชา/ขมิ้น กัญชง ไม้สัก มันฝรั่ง ไข่ไก่) รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ตามลำดับ โดยสตรี 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

ภาพที่ 9 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก รวมทั้งสัดส่วนการมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล

4.3) มิติด้านสังคมและชุมชน

บทบาทของสตรีในมิติด้านสังคมและชุมชน ประกอบด้วย ตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน สิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ความสามารถในการเข้าถึงหรือการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ การร่วมพัฒนาหมู่บ้านและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 16% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 4% ประธานกลุ่ม 2% คณะกรรมการกลุ่ม 4% ด้านสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีบัตรสวัสดิการของรัฐ 67% กองทุนหมู่บ้าน 17% กองทุนบทบาทสตรี 4% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 12% ด้านความสามารถในการเข้าถึงหรือการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 82% มีความสามารถในการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือโดยในจำนวนนี้ 92% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 74% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 10% ทำธุรกรรมทางการเงิน 7% ถ่ายรูปและขายสินค้าออนไลน์ 1% ด้านการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 46% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 22% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 13% ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน คิดเป็น 72% โดยเหตุผลหลักของการเข้าร่วมกิจกรรม คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยสตรีสามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง 41% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง 2% และต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัว 57%

5) ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5

ผลการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ พบตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลสามารถเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือได้ 1,495 คนหรือคิดเป็น 82% ซึ่งในจำนวนนี้มีสัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลที่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน 1,375 คนหรือคิดเป็น 92% จากสตรีที่มีโทรศัพท์มือถือ 1,495 คน ซึ่งใช้เข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 74% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 10% ทำธุรกรรมทางการเงิน 7% ถ่ายรูปและขายสินค้าออนไลน์ 1% ระดับปานกลาง คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ระดับน้อย คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 16% เป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 4% ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 6%

4.1.2 การทบทวนข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564)

ผลการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มสตรีเป้าหมาย หัวหน้าสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง นักพัฒนาสังคมโครงการหลวง และเจ้าหน้าที่ สวพส. ฝ่ายประสานงานและสนับสนุนงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีในชุมชนโครงการหลวงให้สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วทั้งที่ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หลักสูตรรวมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรีสำหรับทุกสถานี/ศูนย์ฯ และหลักสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับบริบทในบางสถานี/ศูนย์ฯ

ส่วนที่ 1 หลักสูตรรวมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรีในทุกสถานี/ศูนย์ฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ควรดำเนินงานในทุกเรื่องในทุกสถานี/ศูนย์ฯ โดยมีการจัดลำดับความสำคัญไว้ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ เพื่อนำความรู้มาใช้ในการยกระดับการผลิตและการตลาดแบบใหม่
2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มสตรีที่มีอยู่เดิม
3. การพัฒนาทักษะการพูด การนำเสนอในที่สาธารณะ และเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ในแปลงของตนเองหรือศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน
4. การส่งเสริมให้เยาวชนสตรีได้รับทุนการศึกษาเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและกลับมาพัฒนาชุมชนตนเองได้
5. การจัดตั้งสภาเครือข่ายสตรีในพื้นที่โครงการหลวงเพื่อพัฒนาผู้นำสตรีและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสตรีหลากหลายทางชาติพันธุ์

ส่วนที่ 2 หลักสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ดำเนินงานบางกิจกรรมและในบางสถานี/ศูนย์ฯ จำนวน 7 ด้าน 11 กิจกรรม

ตารางที่ 3 กิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรีเฉพาะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ดำเนินงาน
บางกิจกรรมและในบางสถานีฯ/ศูนย์ฯ

ด้าน	กิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรี
อาชีพ	1. การสนับสนุนองค์ความรู้/ทักษะอาชีพการปลูกพืชทางเลือกที่ใช้ใช้น้ำน้อย (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 2. การส่งเสริมให้กลุ่มสตรีเข้าถึงแหล่งทุน (ที่ไม่ใช่สินเชื่อ) จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อลงทุนในการพัฒนาโครงการ/ธุรกิจของกลุ่ม (อินทนนท์ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า และพระบาทห้วยต้ม) 3. การสนับสนุนความรู้ระบบตลาดออนไลน์ให้เชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
แปรรูปและ หัตถกรรม	4. การพัฒนางานหัตถกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย การออกแบบให้ทันสมัย เทคนิคการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติให้ติดทนนาน รวมถึงการใช้เทคโนโลยี/เครื่องจักรในยกระดับสินค้าหัตถกรรม และการตลาดที่ต่อเนื่องทั้งที่จำหน่ายผ่านรูปแบบตลาดโครงการหลวงและตลาดอื่น (อินทนนท์ ขุนวาง แม่แะ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 5. การสนับสนุนการยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร ให้มีตราสินค้าและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงการแปรรูปอาหารจากผลผลิตทางการเกษตร (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	6. การอนุรักษ์ พันธุ์ และสืบทอดภูมิปัญญา/ประเพณี/วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น อาหาร จักสาน พืชท้องถิ่น พืชสมุนไพร การแต่งกาย ฯลฯ ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน โครงการหลวง เพื่อส่งเสริมให้คนมาเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี และเลือกซื้อผลผลิตคุณภาพในชุมชน (อินทนนท์ แม่แะ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
ผู้สูงอายุ	7. การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้นและครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การเพาะเห็ด งานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง รวมถึงตลาดรองรับสินค้า (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
โภชนาการ	8. การสนับสนุนองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีนทางเลือกที่หลากหลาย มีคุณภาพ และมีคุณค่าทางโภชนาการ โดยเป็นทั้งผู้ปลูกและผู้แปรรูปอาหารจากวัตถุดิบในพื้นที่ (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
เครือข่าย การเรียนรู้	9. การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และสินค้าของเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือผลิตภัณฑ์แบบเดียวกัน (อินทนนท์ แม่แะ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
สุขภาวะของ ครัวเรือน	10. การเสริมสร้างความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 11. การเสริมสร้างความรู้เรื่องการจัดการสุขอนามัยในครัวเรือนและการจัดการขยะ (อินทนนท์ แม่แะ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาดั่ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)

4.1.3 การคัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมาย พิจารณาจากกลุ่มสตรีที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีอาหารและรายได้ที่เพียงพอ รวมถึงพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย ประกอบด้วย (1) กลุ่มสตรีเป้าหมาย (2) หัวหน้าสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง หัวหน้าโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง นักพัฒนาสังคมโครงการหลวง เจ้าหน้าที่ สวพส. ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และ (3) นักวิจัย สวพส. พร้อมทั้งได้ร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน/ปัญหาของกลุ่มสตรีเป้าหมาย กำหนดโจทย์วิจัยและแนวทางยกระดับบทบาทสตรีที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เหมาะสมกับการเรียนรู้ และวิถีชีวิตของกลุ่มสตรีเป้าหมาย ดังตารางที่ 4-5

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับนายนิวัฒน์ หุ่นเย็น หัวหน้าศูนย์ฯ นายรชต ปันณะ เจ้าหน้าที่งานสังคม ศูนย์ฯ และนายลิขิต เตระกูล เจ้าหน้าที่ สวพส. ฝ่ายประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง พบกลุ่มสตรีเป้าหมายในการร่วมทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรี จำนวน 3 กลุ่ม 2 ชาติพันธุ์ จากนั้นได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน/ปัญหาของกลุ่ม กำหนดโจทย์วิจัย และแนวทางยกระดับบทบาทสตรี ร่วมกับสตรีเป้าหมายแต่ละกลุ่ม รายละเอียดดังนี้

1.1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าปักอ้วเมี่ยนบ้านปางค่าใต้ ประธานกลุ่ม คือ นางฐิติรัตน์ อัครไกรศรี มีสมาชิก 14 คน ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ประกอบด้วย เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก ผ้าพันคอ โดยจำหน่ายผ่านตลาดโครงการหลวงเป็นหลัก ลูกค้าต่างจังหวัดที่เคยซื้อสินค้า และลูกค้าจากการบอกต่อ จุดแข็งของกลุ่ม คือ การมีทักษะและฝีมือในงานปักที่ละเอียด แต่จุดที่ควรได้รับการพัฒนา คือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ของผู้บริโภคที่หลากหลาย เนื่องจากกลุ่มยังขาดการเข้าถึงข้อมูลความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยหรือสถานการณ์ นอกจากนี้กลุ่มยังต้องการพัฒนาทักษะการตัดเย็บของสมาชิกให้มีจำนวนมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสมาชิกส่วนใหญ่มีความสามารถในการปัก แต่มีเพียง 5 คนที่สามารถตัดเย็บเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้ โดยกลุ่มขอเน้นการพัฒนา/ฝึกอบรมที่ผู้เรียนรู้สามารถสร้างแบบ ตัดเย็บ จนเป็นชิ้นงานที่สำเร็จ

ภาพที่ 10 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ ปังค่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าปักอ้วเมี่ยนบ้านปางค่าใต้

1.2) กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านสิบสองพัฒนา ประธานกลุ่ม คือ นางสาวเรือง กาญจนะบุตร มีสมาชิก 20 คน ซึ่งได้จดทะเบียนวิสาหกิจกลุ่มภายใต้ชื่อ กลุ่มแปรรูปผ้าปักชนเผ่าและผ้าเขียนเทียน ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีเป้าหมาย คือ ยกระดับงานหัตถกรรมสู่อาชีพ สร้างรายได้และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านผ้าปักและผ้าเขียนเทียนของชาติพันธุ์ม้ง โดยได้รับการสนับสนุน

องค์ความรู้ในการย้อมสีให้ติดนาน ลายผ้าใหม่ๆ และการตลาดออนไลน์จากมหาวิทยาลัยพะเยา แต่กลุ่มประสบปัญหาห้อม ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักในการย้อมสีมีราคาสูงและบางช่วงไม่มีจำหน่าย ขาดองค์ความรู้ในการขยายพันธุ์ต้นห้อม ปัจจุบันกลุ่มซื้อครามผงจากจังหวัดเชียงใหม่ในราคา 1,670 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูง หากกลุ่มสามารถปลูกและขยายพันธุ์ต้นห้อมได้ จะช่วยลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งช่วยลดความเสี่ยงของการไม่สามารถพัฒนาสินค้าหัตถกรรมได้อย่างต่อเนื่องจากขาดวัตถุดิบย้อมสี

ภาพที่ 11 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ ปังค่า กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านสิบสองพัฒนา

1.3) กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านม้งใหม่ โดยมีนางบุษบา คุณงามสวัสดิ์ เป็นแกนนำของกลุ่ม แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนวิสาหกิจ มีผู้ที่สามารถเขียนผ้าเขียนลายเทียนได้ 10 คน แต่ปัจจุบันมีผู้ที่สนใจสร้างรายได้จากผ้าเขียนลายเทียน 4 คน โดยผลิตผ้าเขียนเทียนขนาด 0.60×6 เมตร ส่งให้ศูนย์ศิลปะชีพ ผ่านทางตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) 2 ครั้งต่อปี ปีละ 10 ม้วนต่อคน คิดเป็นรายได้ประมาณ 60,000 บาทต่อคนต่อปี เรื่องที่กลุ่มต้องการพัฒนาเพิ่มเติม คือ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคที่หลากหลาย รวมถึงช่องทางการตลาดแบบใหม่

ภาพที่ 12 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ ปังค่า กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านม้งใหม่

นอกจากนี้จากการสอบถามข้อมูลและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 3 กลุ่มบ้านพบว่า มีเครือข่ายสัญญาณและระบบบริการการขนส่ง เช่น Kerry flash ที่สามารถรับส่งสินค้าได้ รวมทั้งสมาชิกกลุ่มมีผู้ที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการได้

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับนายสมชาย กันหา หัวหน้าศูนย์ฯ และนางสาวปนัดดา วงศ์ชยางกูร เจ้าหน้าที่ สวพส. ฝ่ายประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง พบกลุ่มสตรีเป้าหมายในการร่วมทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรี คือ กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ลาหู่บ้านห้วยชมภู จึงได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน/ปัญหาของกลุ่ม กำหนดโจทย์วิจัย และแนวทางยกระดับบทบาทสตรี ร่วมกับกลุ่มสตรีเป้าหมาย พบว่าได้จดทะเบียนวิสาหกิจกลุ่มภายใต้ชื่อ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตการเกษตรบ้านห้วยชมภู ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประกอบด้วย ยาหม่องน้ำ ยาหม่องขี้ผึ้ง ลูกประคบสมุนไพร 14 ชนิด และสมุนไพรแห้ง สมุนไพรที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่มีในชุมชนและต่อยอดภูมิปัญญาด้านตำรับยาจากหมอยาในชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่มียอดจำหน่ายสูงสุด คือ ยาหม่องน้ำและยาหม่องขี้ผึ้ง สำหรับลูกประคบขายได้เล็กน้อย เนื่องจากราคาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ส่วนสมุนไพรแห้งเป็นสินค้าเฉพาะกิจที่ส่งให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จุดแข็งของกลุ่มสตรี คือ มีหมอยาและปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพรในชุมชน ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและตำรับยา สมาชิกมีทักษะใฝ่รู้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ร่วมแสดงความคิดเห็น คิดวิเคราะห์ และลงมือทำ นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังมีเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถเชื่อมโยงตลาดได้ แต่จากการสอบถามและการสังเกต พบว่า ชุมชนบ้านห้วยชมภูระบบสัญญาณเครือข่ายไม่เสถียร มีสัญญาณเครือข่ายบางจุดหรือบางช่วงเวลา และมีสมาชิกที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับน้อย

ภาพที่ 13 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ลาหู่บ้านห้วยชมภู

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับนายมนูญ รักษาชล หัวหน้าศูนย์ฯ (คนเก่า) นายยงยุทธ คำแปง หัวหน้าศูนย์ฯ (คนใหม่) และนายยงยุทธ กองบุญ เจ้าหน้าที่ สวพส. ฝ่ายประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง พบกลุ่มสตรีเป้าหมายในการร่วมทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรี คือ กลุ่มสตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มและบ้านนาเลียง จึงได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน/ปัญหาของกลุ่ม กำหนดโจทย์วิจัย และแนวทางยกระดับบทบาทสตรี ร่วมกับกลุ่มสตรีเป้าหมายพบว่า ชุมชนในศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้มส่วนใหญ่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ เน้นบริโภคผักและโปรตีนจากถั่วเหลืองเป็นหลัก โดยถั่วเหลืองส่วนใหญ่นำเข้ามาจากจังหวัดตาก เนื่องจากเกษตรกรบางรายเคยทดลองปลูก แต่ผลผลิตไม่ได้คุณภาพและได้ปริมาณผลผลิตน้อย ซึ่งการนำเข้าของผลผลิตถั่วเหลืองอาจพบปัญหาการปนเปื้อนสารเคมีเกษตรและต้นทุนค่าขนส่งได้ และจากผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่าสตรีมีบทบาทระดับมากในการคัดเลือกอาหารของครัวเรือนและสตรีที่เข้าร่วมปลูกทดสอบถั่วเหลืองในช่วงปลายฤดูฝนหรือสภาพไร่ (สิงหาคม 2565) ยังมีความรู้ในการทำเต้าหู้ก่อนที่จะได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดาและมีอุปกรณ์สำหรับทำเต้าหู้ก่อน

ภาพที่ 14 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับนายอภิสิทธิ์ อุ่นพินิจ หัวหน้าศูนย์ฯ พบกลุ่มสตรีเป้าหมายในการร่วมทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรี คือ กลุ่มสตรีผู้สูงอายุคนเมืองบ้านปางบง ในการรวบรวมภูมิปัญญาบ้านปางบง 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านอาหาร (2) ด้านสมุนไพร มีผู้รู้ในชุมชน (3) ด้านที่อยู่อาศัย และ (4) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภาพที่ 15 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับนายศิริชัย แซ่เจียม หัวหน้าศูนย์ฯ และนางสาวอภิรดี อภิชัย นักวิชาการส่งเสริมและพัฒนา สวพส. พบกลุ่มสตรีเป้าหมายในการร่วมทดสอบกระบวนการยกระดับ บทบาทสตรี คือ กลุ่มสตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและม้ง จาก 6 กลุ่มบ้าน ที่จะพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากร และกำหนดจุดเรียนรู้ในระดับแปลงของสตรีเพื่อนำไปสู่การจัดทำสื่อการเรียนรู้แบบเสมือนจริง (Virtual Learning) เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับหลักสูตรการเรียนรู้งานโครงการหลวง International Workshop ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาแบบโครงการหลวง ในระดับนานาชาติ จำนวน 5 หลักสูตร โดย 1 ใน 5 หลักสูตร คือ บทบาทสตรีกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงบทบาทความเท่าเทียมของชายหญิงในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ทั้งนี้ได้ คัดเลือกศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮและสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ใน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดและการพัฒนา อย่างยั่งยืนบนพื้นที่สูง ที่มีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์มานานกว่า 4 ทศวรรษ

ภาพที่ 16 การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมายร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ในพื้นที่ดำเนินงานศูนย์ฯ แม่แฮ

ตารางที่ 4 พื้นที่ กลุ่มสตรีเป้าหมาย ชชาติพันธุ์ ประเด็นเพื่อการพัฒนา และแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในสถานีฯ/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ลำดับ	พื้นที่	กลุ่มสตรีเป้าหมาย	ชาติพันธุ์	ประเด็น เพื่อการพัฒนา	แนวทางการยกระดับ
1	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา	1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าปัก อ้าวเมียนบ้านปางค่าใต้ 2. กลุ่มผ้าเขียนลายเทียน บ้านสิบสองพัฒนา	อ้าวเมียน ม้ง	การพัฒนางานหัตถกรรม ที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภค ที่หลากหลาย	1. การเสริมสร้างความรู้ด้านความต้องการของ ตลาดที่เปลี่ยนแปลงในยุคหลังโควิด และทักษะ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้บริโภค 2. การเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะ การขยายพันธุ์ต้นหอม ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลัก ในการย้อมสีของชาติพันธุ์ม้ง
2	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	กลุ่มสตรีบ้านห้วยชมภู	ลาหู่	การต่อยอดและยกระดับ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	การยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร ให้มีตราสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ ชุมชน
3	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน	กลุ่มสตรีบ้านพระบาทห้วย ต้มและบ้านนาเลียง	กะเหรี่ยง	การสร้างแหล่งโปรตีน ในชุมชน	การเสริมสร้างความรู้เพื่อพัฒนาแหล่งโปรตีน ทางเลือกที่หลากหลาย มีคุณภาพ และมีคุณค่า ทางโภชนาการ โดยเป็นทั้งผู้ปลูกและผู้แปรรูป อาหารจากวัตถุดิบในพื้นที่
4	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ป่าเมี่ยง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	กลุ่มสตรีผู้สูงอายุบ้านปาง บง	คนเมือง	บทบาทสตรีในการอนุรักษ์ และสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การรวบรวมภูมิปัญญาบ้านปางบง 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านอาหาร (2) ด้านสมุนไพร มี ผู้รู้ในชุมชน (3) ด้านที่อยู่อาศัย และ (4) ด้านการใช้ที่ดิน
5	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ตำบลแม่ณาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	กลุ่มสตรีผู้นำที่จะเป็น วิทยากรท้องถิ่น	กะเหรี่ยง ม้ง	การพัฒนาภาวะผู้นำ	การพัฒนาทักษะการนำเสนอในที่สาธารณะและ เทคนิคการถ่ายทอดความรู้

ตารางที่ 5 พื้นที่ กลุ่มสตรีเป้าหมาย ชชาติพันธุ์ ประเด็นเพื่อการพัฒนา และแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

ลำดับ	พื้นที่	กลุ่มสตรีเป้าหมาย	ชาติพันธุ์	ประเด็น เพื่อการพัฒนา	แนวทางการยกระดับ
1	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงวังไผ่ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน	กลุ่มผู้สูงอายุบ้านใหม่	ไทลื้อ	การยกระดับสู่การเป็น ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	1. การสนับสนุนความรู้และทักษะการผลิต และการตลาดที่หลากหลาย 2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการบริหารจัดการกลุ่ม
2	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน	กลุ่มผู้สูงอายุบ้านปางปุก	ไทลื้อ	การสร้างอาชีพ/ทางเลือก สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ	การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ ที่หลากหลายขึ้นและครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ
3	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงน้ำแปง ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	กลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน บ้านน้ำแปง	อัวเมี่ยน	การฟื้นฟูและสืบทอด ภูมิปัญญาลายปักผ้าเมี่ยน	การรวบรวมภูมิปัญญาลายปักผ้าเมี่ยน บ้านน้ำแปง

4.1.4 การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมายในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ตามที่คัดเลือกได้จากกิจกรรมข้อ 4.1.3

การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมายในชุมชนโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมาย พิจารณาจากกลุ่มสตรีที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีอาหารและรายได้ที่เพียงพอ รวมถึงพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 ฝ่าย รายละเอียดตามข้อ 4.1.3

2) การออกแบบและคัดเลือกวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย การเรียนรู้ในห้องเรียน การฝึกปฏิบัติจริง ระบบพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์และออนไลน์ และการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

3) การทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง จำนวน 3 กลุ่มการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มนอกภาคการเกษตร ด้วยการพัฒนาสินค้าต้นแบบ การมีส่วนร่วมในการออกแบบตราสินค้าและฉลากผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มในภาคการเกษตร ด้วยการดำเนินการในระดับแปลง และ กลุ่มพัฒนาภาวะการเป็นผู้นำ ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ดำเนินการร่วมกับกลุ่มสตรีเป้าหมายในชุมชนโครงการหลวง จำนวน 5 แห่ง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน 3 แห่ง

3.1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกับสตรีเป้าหมาย จำนวน 3 กิจกรรม

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากงานหัตถกรรมในยุคหลังโควิด โดยจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มสตรีเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มสตรีชาติพันธุ์อู๋เมี่ยนบ้านปางค่าใต้ กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งบ้านสิบสองพัฒนา กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งบ้านม้งใหม่ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ รวมทั้งสิ้น 45 คน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทและลักษณะของผู้บริโภคในยุคหลังโควิด ความต้องการสินค้าหัตถกรรมของผู้บริโภคแต่ละประเภท เทคนิคการจับคู่สี แพลตฟอร์มตลาดสินค้าหัตถกรรมออนไลน์ เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อการออกแบบที่ตอบโจทย์กลุ่มลูกค้า พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือให้กับผู้เข้าร่วมอบรม

นายนิวัฒน์ พุ่งเย็น หัวหน้าศูนย์ฯ ปางค่า ได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมฝึกอบรม แนะนำคณะวิทยากร และคณะนักวิจัย ต่อมานางสาวเกษราภร ศรีจันทร์ นักวิจัย สวพส. ได้นำเสนอผลการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์พื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน: ศูนย์โครงการหลวงปางค่า โดยสัมภาษณ์กลุ่มสตรี 2 ชาติพันธุ์ 5 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์อู๋เมี่ยน บ้านปางค่าใต้ บ้านปางพริก บ้านห้วยเฟื่อง และ ชาติพันธุ์ม้ง บ้านปางค่าเหนือ บ้านสิบสองพัฒนา รวมทั้งสิ้น 80 ราย พบว่ากลุ่มสตรี 79% มีความเห็นว่าสังคมยอมรับบทบาทของสตรีมากขึ้นจากอดีต พิจารณาจากจำนวนสตรีที่สามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมหารายได้ของครัวเรือน สัดส่วนสตรีที่มีส่วนร่วมตัดสินใจด้านอาชีพและวางแผนการใช้จ่ายเงิน สัดส่วนสตรีที่เข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็น และจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำ/คณะกรรมการหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรี พบว่าสตรีมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมากที่สุดเรื่องการใช้รายจ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัว ระดับมาก 3 เรื่อง คือ การเลือกวิธีออมเงิน การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกชนิดพืช/สัตว์สร้างรายได้ การวางแผนอนาคตของครอบครัว สตรีมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมากในการดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพ และการศึกษาของบุตร

ส่วนการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจครัวเรือน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง ระยะกลาง และปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) พบว่าครัวเรือนสตรีมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรี 98% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค บางครัวเรือนมีข้าวเหลือ สถานการณ์การขาดแคลนข้าวลดลงจากเคยขาดแคลนข้าว 3-4 เดือนลดเหลือ 1-2 เดือน ทั้งนี้ครัวเรือนสตรีสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้หลากหลายขึ้น ในส่วนของอาชีพและรายได้ พบว่าสตรีมีรายได้ต่อครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 สตรีส่วนใหญ่หรือคิดเป็น 45% มีรายได้ต่อปี 100,000-150,000 บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงที่สตรี 65% มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท สำหรับความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 พบตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีที่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 86% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 6% ทำธุรกรรมทางการเงิน 5% ส่วนตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับปานกลางและน้อย คือ สัดส่วนกลุ่มสตรี 48% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ 25% เป็นผู้นำ/คณะกรรมการหมู่บ้าน

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักสูตรรวมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรีสำหรับทุกสถานี/ศูนย์ฯ และส่วนที่ 2 หลักสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับกลุ่มสตรีที่มีบริบทต่างกัน โดยศูนย์ฯ ปังค่า ได้คัดเลือกกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมียนและม้ง จำนวน 3 กลุ่มบ้านเพื่อเป็นกลุ่มเป้าหมายของการยกระดับ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความมั่นคงในการสร้างรายได้ให้ครัวเรือนจากงานหัตถกรรม แต่ปัจจุบันการผลิตสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มชะลอตัวลงอย่างมากเนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ในระยะที่ผ่านมา จึงต้องเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในยุคหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อให้การออกแบบสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

คุณอัมพทัย กันจินะ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาธุรกิจและนวัตกรรม สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) วิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของผู้บริโภคในยุคหลังโควิด (พ.ศ. 2565 – 2567) จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มคนเจ้าระเบียบ จะป้องกันตัวจากความไม่แน่นอน พึ่งพาความสม่ำเสมอเป็นกลไกการอยู่รอด การรู้ว่าจะได้อยู่ข้างหน้า (ดีหรือไม่ดี) ช่วยให้พวกเขาเตรียมรับมือ (2) กลุ่มผู้เชื่อมโยง ต้องการหลีกเลี่ยงจากความเร่งรีบ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนกลุ่มนี้กำลังเกียจคร้าน แต่หมายถึงกลุ่มนี้มีการบริหารจัดการชีวิตอย่างเป็นสัดส่วน (การซื้อสินค้ารวมกันเพื่อให้ได้ราคาถูกกว่า/การลงทะเบียนซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อสิทธิประโยชน์ที่ดีกว่า) และเป็นกลุ่มที่ลาออกจากงานเพื่อค้นหาความหมายของชีวิต โดยส่วนมากอยู่ใน Gen Y และ Z โดยคนกลุ่มนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจแบบเดิมล่มสลายและเกิดธุรกิจใหม่หรือ Start Up (3) กลุ่มหมกมุ่นกับความทรงจำเก่าๆ จะยึดตัวเองกับความทรงจำในอดีต เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงความเครียดและความกดดันจากโรคระบาด ทำให้คนกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกผิดใจจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดเพราะปัจจัยรอบตัวในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คนกลุ่มนี้จะเลือกจดจำแต่สิ่งดีและพยายามตัดสิ่งที่ไม่ดี Toxic รอบตัวออกไป และ (4) กลุ่มผู้รับรู้/สัมผัสแบบใหม่ เป็นกลุ่มที่ใช้ชีวิต 2 รูปแบบในเวลาเดียวกันและพยายามสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตทั้งโลกดิจิทัลและโลกแห่งความเป็นจริง สรุปได้ว่าคนกลุ่มนี้ไม่ใช่คนที่เกรงกลัวต่อเทคโนโลยีแต่กำลังใช้ชีวิตด้วยความหวังในการก้าวสู่โลกใหม่อย่างสมดุล ทั้งนี้กลุ่มสตรียังได้ฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบสินค้าที่ตอบโจทย์ของกลุ่มลูกค้า เทคนิคการจับคู่สีในผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และการฝึกปฏิบัติจริงการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมใหม่ ณ บ้านปางค่าได้

ภาพที่ 17 นายนิวัฒน์ พุ่งเย็น หัวหน้าศูนย์ฯ ปางคำ กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม แนะนำวิทยากร และคณะนักวิจัย

ภาพที่ 18 นางสาวเกษราภร ศรีจันทร์ นักวิจัย สวพส. นำเสนอผลการศึกษาด้านเกษตรศาสตร์ชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน: ศูนย์โครงการหลวงปางคำ

ภาพที่ 19 คุณอัมพทัย กันจัน๊ะ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาธุรกิจและนวัตกรรมสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) วิทยากร

ภาพที่ 20 การฝึกปฏิบัติการในการใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อการออกแบบที่ตอบโจทย์ของกลุ่มลูกค้าและเทคนิคการจับคู่สีในผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

ภาพที่ 21 ผู้เข้าร่วมอบรมนำเสนอผลการฝึกปฏิบัติการในการใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อการออกแบบที่ตอบโจทย์ของกลุ่มลูกค้าและเทคนิคการจับคู่สีในผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

ภาพที่ 22 การฝึกปฏิบัติจริงในการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมใหม่

(2) การพัฒนาต้นแบบสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมียนบ้านปางค่าใต้ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในยุคหลังโควิด จำนวน 3 แบบ ประกอบด้วย (1) กระเป๋านกประสงค์แบบพกพา (พับได้) (2) กระเป๋าสะพายขนาดเล็ก และ (3) กระเป๋าสะพายขนาดใหญ่ ซึ่งคุณอิมหทัย กันจันะ ผู้ให้คำปรึกษาโครงการฯ ได้ออกแบบและขึ้นตัวอย่างแบบกระเป๋า จากนั้นสตรีสมาชิกฯ กลุ่ม ได้แกะตัวอย่างแบบและจัดทำกระเป๋าทั้ง 3 แบบ ด้วยการติดตามให้คำแนะนำของผู้ให้คำปรึกษาโครงการฯ และคณะนักวิจัย สวพส. ทั้งในพื้นที่และการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ไลน์) รายละเอียดดังนี้

แบบที่ 1 กระเป๋านกประสงค์แบบพกพา (พับได้) กว้าง 35 เซนติเมตร สูง 37 เซนติเมตร และลึก 11 เซนติเมตร ใช้ผ้าฝ้ายเมืองสีครีมหรือสีกรมท่าทำกระเป๋า แต่เนื่องด้วยผ้าฝ้ายเมือง มีตาถี่ ปักยาก ผู้ให้คำปรึกษาฯ ได้แนะนำให้ปักลายของชาติพันธุ์อัวเมียนบนผ้าที่กลุ่มใช้ทำผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมด้วยด้าย 4 โทนสี คือ สีเขียว สีครีมอ่อน สีชมพูโอรส และสีครีมเข้ม ตามที่ผู้ให้คำปรึกษาฯ แนะนำ แล้วเย็บติดหูกระเป๋าทั้ง 2 ข้าง และตกแต่งรอยต่อด้วย

ภาพที่ 23 ตัวอย่างต้นแบบกระเป๋านกประสงค์แบบพกพา (พับได้)

แบบที่ 2 กระเป๋าสะพายขนาดเล็ก กว้าง 20 เซนติเมตร สูง 15 เซนติเมตร และลึก 8 เซนติเมตร ใช้ผ้าดิบหนังควายทำกระเป๋า เพราะเนื้อผ้ามีความหนาเหมาะสำหรับรับน้ำหนักสายกระเป๋าใช้เชือกตีของชาติพันธุ์อัวเมียนโทนสีชมพู จำนวน 2 สาย และผูกโบว์หรือเงื่อนแบบปรับได้เพื่อง่ายต่อการใช้งานของลูกค้า ทั้งนี้ผู้ให้คำปรึกษาฯ จะออกแบบและให้คำแนะนำอีกครั้งสำหรับตัวล็อคสายกระเป๋า สำหรับการล็อคสายกระเป๋าใช้

ภาพที่ 24 ตัวอย่างต้นแบบกระเป๋าสะพายขนาดเล็ก

แบบที่ 3 กระเป๋าสะพายขนาดใหญ่ กว้าง 52 เซนติเมตร สูง 35 เซนติเมตร และลึก 17 เซนติเมตร ใช้ผ้าดิบหนังควายทำกระเป๋า เพราะเนื้อผ้ามีความหนาเหมาะสำหรับรับน้ำหนัก ปักลายของชาติพันธุ์อัวเมียนบนผ้าที่กลุ่มใช้ทำผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมด้วยด้าย 3 สี คือ สีเขียว สีฟ้า และสีน้ำเงิน ตามที่ผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ แล้วเย็บติดหูกระเป๋าทั้ง 2 ข้าง และตกแต่งรอยต่อด้วย ใช้เชือกตีของชาติพันธุ์อัวเมียนตกแต่งขอบกระเป๋า

ภาพที่ 25 ตัวอย่างต้นแบบกระเป๋าสะพายขนาดใหญ่

ภาพที่ 26 การติดตามให้คำแนะนำของผู้ให้คำปรึกษา ทั้งในพื้นที่และผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ไลน์)

(3) การดำเนินการระดับแปลงในการปลูกทดสอบต้นหอมของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งบ้านสิบสองพัฒนา จากผลงานวิจัยดีเด่นของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตหอมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กล่าวว่าหอมเป็นพืชในกลุ่มไม้พุ่ม ชอบน้ำแต่ไม่ชอบน้ำแฉะ หอมมี 2 กลุ่ม คือ หอมใบใหญ่หรือใบกว้าง หอมใบเล็กหรือใบแคบ มีการเจริญเติบโตไม่ต่างกัน แต่กลุ่มใบกว้างให้เนื้อหอมและสารอินดิโก (สีคราม) มากกว่ากลุ่มใบแคบ ระยะเวลาปลูกที่เหมาะสมคือ 50x60 ซม. การปลูกกลางแจ้งควรพรางแสงด้วยตาข่ายสีดำ 70% อายุเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ การเก็บเกี่ยวครั้งแรก อายุ 9 เดือนหลังปลูก และครั้งต่อไปหลังเก็บเกี่ยวครั้งแรกทุกๆ 3 เดือน ช่วงเวลาเก็บใบหอมที่เหมาะสม คือ เวลา 07.00-11.00 น. การปฏิบัติงานในครั้งนี้ได้ทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีในการปลูกต้นหอมในโรงเรือนขนาด 6 x 24 เมตร ล้อมตาข่ายสีดำ 50% ด้านข้างเพื่อป้องกันไก่อและตาข่ายสีดำ 70% ด้านบนเพื่อพรางแสงแดด พร้อมติดตั้งระบบน้ำหยดและแบบพ่นฝอย โดยปลูกทดสอบในวันที่ 14 มิถุนายน 2566

หลังปลูกทดสอบ 1 วัน ต้นกล้าหอมถูกกัด 5 ต้น จึงได้หารือร่วมกับหัวหน้าและเจ้าหน้าที่ ศูนย์ฯ คาดว่าเกิดจากจิ้งโกร่ง จึงได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และสมาชิกกลุ่มฯ ป้องกันจิ้งโกร่งด้วยวิธีกล คือ ใช้หลอดขานมไข่มุกผ่าครึ่งสวมรอบลำต้นเหนือดิน ร่วมกับการสำรวจและจับจิ้งโกร่งไปทำลาย แทนการใช้สารเคมีเกษตร ต่อมาหลังปลูกทดสอบประมาณ 1 สัปดาห์ฝนตกหนัก น้ำไหลผ่านแปลง ต้นหอมและแปลงทดสอบได้รับความเสียหายเล็กน้อย ซึ่งสมาชิกกลุ่มฯ ได้ปลูกซ่อมและขุดร่องทำทางน้ำไหลระหว่างในแปลง หลังปลูกทดสอบประมาณ 5 สัปดาห์ ต้นหอมเจริญเติบโตดี ทั้งแบบใบกว้างและใบแคบ เริ่มแตกยอดใหม่แล้ว จากการสังเกต พบว่า ต้นหอมที่ไม่ได้รับความเสียหายจากน้ำไหลผ่าน เจริญเติบโตดีกว่าต้นที่ได้รับความเสียหายจากน้ำไหลผ่าน ต้นหอมแบบใบกว้างแตกพุ่มน้อยกว่าแบบใบแคบ

ภาพที่ 27 การขนย้ายต้นกล้าหอมจากแหล่งผลิตสู่แปลงเรียนรู้และวางแผนการปลูกทดสอบร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ปิงค่าและกลุ่มสตรีเป้าหมาย

ภาพที่ 28 การร่วมปลูกทดสอบต้นหอม 2 สายพันธุ์ ในโรงเรือนและป้องกันจิ้งโกร่งด้วยวิธีกล

ภาพที่ 29 ระบบน้ำหยดและระบบพ่นฝอยในแปลงทดสอบ

3.2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ร่วมกับสตรีเป้าหมายบ้านห้วยชมภู จำนวน 2 กิจกรรม คือ (1) การยกระดับผลิตภัณฑ์ลูกประคบของกลุ่มให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เช่น สรรพคุณ ขนาด ราคา รวมถึงวิธีการใช้งานที่เหมาะสมกับคนในชุมชนเมือง (การอบด้วยไมโครเวฟแทนการนึ่ง) เป็นต้น และ (2) การพัฒนาตราสินค้า/โลโก้ ภายใต้ข้อเสนอแนะ คือ การสื่อถึงความเป็นธรรมชาติ สมุนไพรที่มีคุณภาพ และเป็นสากล ทั้งนี้ ในส่วนของการยกระดับผลิตภัณฑ์ลูกประคบ อยู่ระหว่างรอผลวิเคราะห์สรรพคุณของโพลที่เป็นวัตถุดิบหลักของผลิตภัณฑ์ลูกประคบ

ภาพที่ 30 การเก็บตัวอย่างโพลในแปลงของเกษตรกรเพื่อส่งวิเคราะห์สรรพคุณ

ภาพที่ 31 การศึกษาข้อมูลสมุนไพรในชุมชนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร

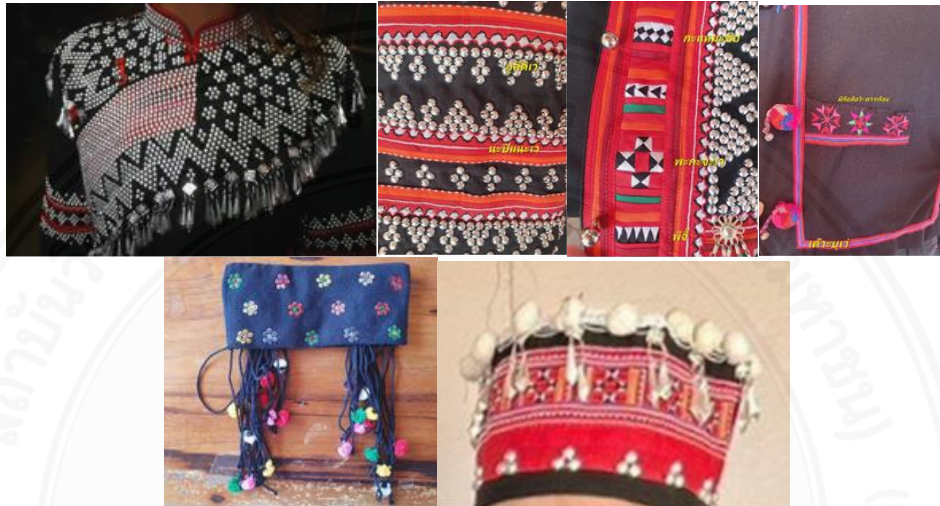

ภาพที่ 32 หมอยาและตัวอย่างโพลที่ใช้รักษาอาการเจ็บปวดซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชน

สำหรับการพัฒนาตราสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนลาหู่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบ้านห้วยชมภู เพื่อใช้สื่อสารกับลูกค้าในตลาดปกติและตลาดออนไลน์ โดยเน้นการยกระดับบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและออกแบบและพัฒนาตราสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนลาหู่ของกลุ่ม ผลการร่วมแสดงความคิดเห็นสรุปได้ว่า ตราและฉลากสามารถใช้ได้กับสินค้าทุกชนิด/ประเภทของกลุ่มฯ โดยใช้รูปภาพ ลายเส้น และสีหลัก ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนลาหู่ เช่น รูปชายหญิงสวมชุดชาติพันธุ์ลาหู่ดำ รูปภูเขา แสดงถึงตัวตนของคนที่มาจากพื้นที่สูง รูปดวงอาทิตย์ สื่อถึงพลังงานและแสงสว่าง รวมถึงการใช้สีหลัก คือ ดำ แดง และเขียว

ภาพที่ 33 การประชุมบูรณาการร่วมกับหัวหน้าศูนย์ฯ กลุ่มสตรีบ้านห้วยชมภู และเจ้าหน้าที่ฯ สวพส. ในการออกแบบและพัฒนาตราสินค้า

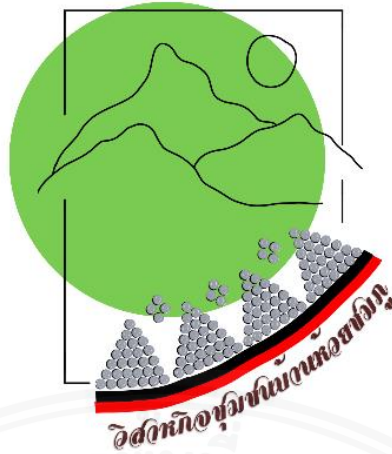
ภาพที่ 34 ลายปักและลายเส้นของชาติพันธุ์ลาหู่ตำบลบ้านห้วยชมภูสำหรับใช้ประกอบการออกแบบตราสินค้า รวบรวมโดย นางสาวฉวีรินทร์พัชร ชยวงศ์ธร เจ้าหน้าที่ สวพส.

ภาพที่ 35 ตัวอย่างการออกแบบตราสินค้าตามที่เสนอในที่ประชุม

ภาพที่ 36 การประชุมคัดเลือกตราสินค้าของกลุ่มสตรีบ้านห้วยชมภู

ภาพที่ 37 ตราสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนลาหู่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยชมภู

ภาพที่ 38 การศึกษาข้อมูลส่วนผสมในผลิตภัณฑ์และตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่จะออกแบบฉลากสินค้า

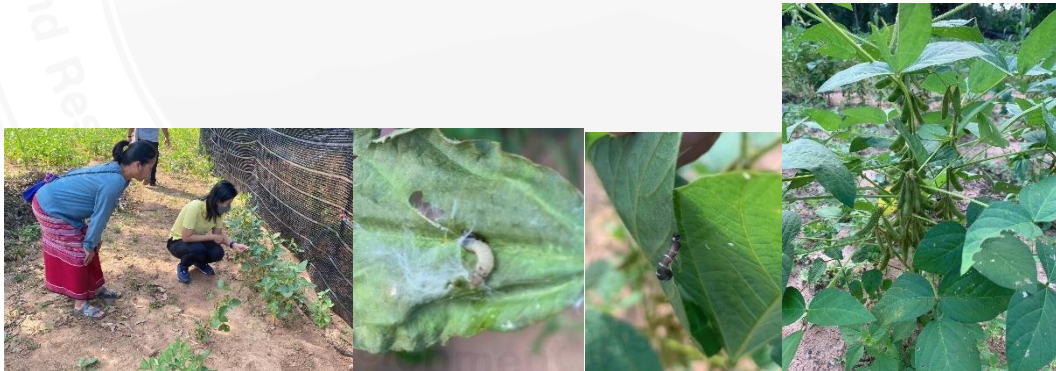
ทั้งนี้ได้นำร่องการใช้ตราและฉลากสินค้ากับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ 2 งาน คือ (1) งานปลูกป่าและบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน โดยมี พลเอก กัมปนาท รุดดิษฐ์ องคมนตรี เป็นประธาน ในพิธีเปิด ในวันที่ 14 กรกฎาคม 2566 ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น และ (2) การสรุปผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ของ สวพส. ในวันที่ 13 กันยายน 2566 ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้จริงกับสต็อกเกอร์ใส่และติดที่ผลิตภัณฑ์ พบว่า ตราสินค้า มีสีอ่อนทำให้มองเห็นไม่ชัด ฉลากสินค้าตัวอักษรมีขนาดเล็กและข้อมูลยังไม่ครอบคลุม ซึ่งมีแผนประชุม ร่วมกับกลุ่มสตรีเพื่อพัฒนาตราและฉลากสินค้า รวมทั้งจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในระยะต่อไป

ภาพที่ 39 ตัวอย่างการทดลองใช้ตราและฉลากสินค้ากับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยชมภู

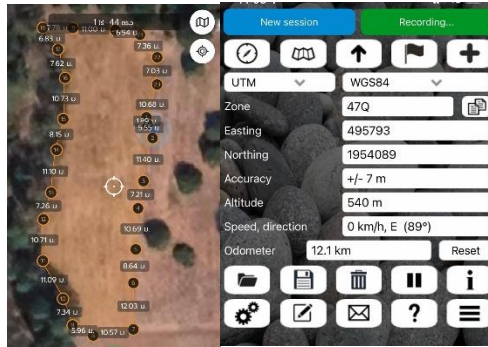
3.3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกับสตรีเป้าหมายบ้านพระบาทห้วยต้มและบ้านนาเลียง โดยการสนับสนุนองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีนทางเลือกที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการ สำหรับชุมชนในศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้มที่ส่วนใหญ่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ จำนวน 2 กิจกรรม คือ (1) การปลูกทดสอบถั่วเหลืองในช่วงปลายฤดูฝนหรือสภาพไร่ (สิงหาคม 2565) และ (2) การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเต้าหู้ก่อนจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกโดยใช้ถั่วเหลืองที่ปลูกได้ในชุมชน

(1) ผลทดสอบการเรียนรู้ของสตรีบ้านพระบาทห้วยต้มในปลูกทดสอบถั่วเหลืองในช่วงปลายฤดูฝนหรือสภาพไร่ (สิงหาคม 2565) เพื่อเป็นแหล่งโปรตีนในชุมชน ในแปลงของสตรี 2 ราย คือ นางนันทา ชูทรัพย์เจริญ และนางสมร พงษ์ประทุมพร ซึ่งปลูกครั้งแรกในวันที่ 8 สิงหาคม 2565 พบอัตราการงอกประมาณ 95% หลังปลูกทดสอบประมาณ 1 สัปดาห์ แต่ถูกไถของบ้านข้างสวนจิกกินยอดเหลืออัตราการงอกประมาณ 5% จึงได้บูรณาการร่วมกับสตรีเจ้าของแปลง หัวหน้าศูนย์ฯ และเจ้าหน้าที่ สวพส. ที่ปฏิบัติงานในศูนย์ฯ ทำการปลูกทดสอบรอบ 2 ในวันที่ 19 สิงหาคม 2565 โดยลดขนาดพื้นที่ปลูกจาก 4 ไร่ เหลือ 2 ไร่ พร้อมทั้งล้อมสแลนรอบแปลงเพื่อป้องกันไถ หลังล้อมสแลนยังคงพบไถบินข้างไร่เข้ามาจิกกินยอดถั่วในบางส่วนของพื้นที่ ต่อมา 67 วันหลังปลูกทดสอบต้นถั่วมีการเจริญเติบโตดี เริ่มติดฝักแล้ว สตรีเจ้าของแปลงได้สำรวจพบหนอนกินใบและหนอนม้วนใบเริ่มเข้ากินใบถั่วเหลือง จึงได้เด็ดใบและทำลายหนอน จากการสอบถาม นายอดิเรก ปัญญาลือ นักวิจัย สวพส. พบว่าหนอนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเดียวกับหนอนเจาะฝักถั่ว ที่เป็นศัตรูสำคัญของถั่วในระยะติดฝัก จึงแนะนำให้พ่นยากกลุ่มไตรอะโซฟอส 40%EC อัตราตามสลากข้างขวด ประมาณ 1-2 ครั้งห่างกัน 7-10 วัน และห้ามพ่นก่อนเก็บเกี่ยว 14 วัน ตามคำแนะนำของนายอดิเรก ปัญญาลือ นักวิจัย สวพส. และเอกสารวิชาการคำแนะนำการป้องกันกำจัดแมลง-ศัตรูสำคัญอย่างปลอดภัย...จากงานวิจัย 2563 ของกรมวิชาการเกษตร

ภาพที่ 40 การสำรวจแปลงร่วมกับสตรีเจ้าของแปลงทดสอบ หนอนที่สำรวจพบในแปลง และลักษณะการติดฝักของถั่วเหลือง 67 วันหลังปลูกทดสอบ

หลังปลูกทดสอบ 93 วัน ต้นถั่วเหลืองส่วนใหญ่แห้ง แต่เมล็ดยังคงค่อนข้างนุ่ม ปีบและกัดยาก ความชื้นสูง โดยปกติถั่วเหลืองมีอายุเก็บเกี่ยว 90-120 วัน สังเกตจากต้นถั่วเหลืองจะแห้ง เมล็ดข้างในแข็ง ปีบหรือกัดยากไม่ได้ แต่ครั้งนี้จำเป็นต้องเก็บเกี่ยวแล้วนำมาตากแดดไล่ความชื้นแทน เพราะในช่วงดังกล่าวมีพยากรณ์ว่าฝนจะตก ถ้าโดนฝนผลผลิตจะเสียหาย สำหรับการตากแดดให้ตากจนเมล็ดแห้ง สังเกตจากการตีแล้วเมล็ดหลุดง่าย จึงตีและเก็บรักษาเมล็ด โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งไว้สำหรับแปรรูป เช่น ถั่วเน่า น้ำเต้าหู้ เต้าหู้ก้อน ฟองเต้าหู้ ปลาเจ กะปิเจ เป็นต้น และอีกส่วนเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกในปีต่อไป

ภาพที่ 41 ขนาดและพิกัดแปลงทดสอบการเรียนรู้ของสตรีในการปลูกถั่วเหลืองในชุมชน

ภาพที่ 42 ผลผลิตถั่วเหลืองจากแปลงทดสอบการเรียนรู้ของสตรีในการปลูกถั่วเหลืองในชุมชน

ภาพที่ 43 การสัมภาษณ์คุณพ่อจะโพ อาจหาญเจริญกิจ เกี่ยวกับการทำเต้าหู้ก๊อ

(2) การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเต้าหู้ก๊อจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกโดยใช้ถั่วเหลืองที่ปลูกได้ในชุมชน (แปลงทดสอบ) โดยจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเต้าหู้ก๊อจากถั่วเหลืองที่ปลูกในชุมชน ให้กับกลุ่มเกษตรกรชายและหญิงบ้านพระบาทห้วยต้มและบ้านนาเลียง เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จำนวนรวมทั้งสิ้น 31 คน เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องการปลูกถั่วเหลืองเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนทางเลือกที่หลากหลายและมีคุณภาพในชุมชน รวมถึงการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกในการผลิตเต้าหู้ก๊อจากถั่วเหลืองที่สามารถปลูกได้ในชุมชน โดยนางกุลชญา พานเหล็ก วิทยากรปฏิบัติงานด้านการเกษตร ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

ได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมและแนะนำคณะนักวิจัย สวพส. ต่อมา นางสาวณัฐวรรณ ธรรมสุวรรณ นักวิจัย สวพส. ได้นำเสนอที่มาการศึกษาบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ผลการศึกษาในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีให้มีความสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที และวัตถุประสงค์ของการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม เป็นชุมชนที่ไม่บริโภคน้ำมันสัตว์ เน้นบริโภคผักและโปรตีนจากถั่วเหลืองเป็นหลัก ทั้งนี้ ถั่วเหลืองส่วนใหญ่นำเข้ามาจากจังหวัดตากที่อาจมีการปนเปื้อนสารเคมีเกษตรได้ จึงได้คัดเลือกหลักสูตรการเสริมสร้างความรู้เพื่อการพัฒนาแหล่งโปรตีนทางเลือกที่หลากหลาย มีคุณภาพ และมีคุณค่าทางโภชนาการ โดยคนในชุมชนเป็นทั้งผู้ปลูกและผู้แปรรูปอาหารจากวัตถุดิบในพื้นที่ สำหรับผลทดสอบการเรียนรู้ในการปลูกถั่วเหลืองในระดับแปลงของกับสตรีนาร่องในเดือนสิงหาคม 2565 และเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนพฤศจิกายน 2565 พบว่าผลผลิตถั่วเหลืองมีคุณภาพ เมล็ดใหญ่ เต็มเมล็ด พบแมลงศัตรูจำนวนเล็กน้อย เกษตรกรสามารถจัดการได้โดยไม่ต้องพ่นยา

จากนั้นนางนันทา ชูทรัพย์เจริญ สตรีนาร่องที่ร่วมปลูกทดสอบฯ ได้เล่าประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้และการแก้ไขปัญหาจากการปลูกถั่วเหลืองของตนเอง คือ ปลูกง่าย ดูแลไม่ยาก ใช้ปุ๋ยน้อย ใช้ยาฆ่าแมลงเท่าที่จำเป็น แต่อุปสรรคสำคัญในครั้งนี้ คือ ไร่ของเพื่อนบ้านที่จิกกินต้นอ่อน จึงได้ร่วมกับหัวหน้าและเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ในการล้อมสแลนเพื่อป้องกันไก่ จากนั้นได้สาธิตและร่วมกันทำเต้าหู้ก้อน ตามที่ขั้นตอนและกระบวนการที่นางนันทา ชูทรัพย์เจริญ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา คือ คุณพ่อจะโพ อาหาญเจริญกิจ โดยใช้วัตถุดิบจากถั่วเหลืองที่ปลูกเองในชุมชน ทั้งนี้ นอกจากผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ จะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้การทำเต้าหู้ก้อนร่วมกันแล้ว ยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการแปรรูปถั่วเหลืองเป็นทอดมัน

ภาพที่ 44 นางนันทา ชูทรัพย์เจริญ สตรีนาร่องที่ร่วมปลูกทดสอบฯ ได้เล่าประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้และการแก้ไขปัญหาจากการปลูกถั่วเหลืองของตนเอง

ภาพที่ 45 ขั้นตอนการทำเต้าหู้ก้อน: การเตรียมถั่วเหลืองแช่น้ำ 1 คืน และวัตถุดิบหลักที่ใช้

ภาพที่ 46 ขั้นตอนการทำเต้าหู้ก้อน: การโม่ถั่วเหลืองและคั้นเพื่อให้ได้น้ำถั่วเหลืองและนำไปต้มให้สุก

ภาพที่ 47 ขั้นตอนการทำเต้าหู้ก้อน: การตรวจสอบการจับตัวของเต้าหู้หลังใส่เกลือและดีเกลือ

ภาพที่ 48 ขั้นตอนการทำเต้าหู้ก้อน: การอัดก้อนเต้าหู้

ภาพที่ 49 การแปรรูปกากถั่วเหลืองเป็นทอดมัน

3.4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ร่วมกับกลุ่มสตรีผู้สูงอายุบ้านปางบง ด้านบทบาทสตรีในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการรวบรวมภูมิปัญญาบ้านปางบง 4 ด้าน ได้แก่ อาหาร สมุนไพร ที่อยู่อาศัย และการใช้ที่ดิน โดยในรายงานฉบับนี้จะกล่าวถึงด้านอาหารและด้านสมุนไพรรวมกัน จึงแบ่งเป็น 3 ด้าน และเพิ่มด้านที่ 4 คือด้านจักสานและวัฒนธรรม ดังนี้

(1) ด้านอาหารและยา ชุมชนป่าเมี่ยงมีการนำส่วนประกอบของต้นชาและพืชท้องถิ่นมาใช้ประกอบอาหารที่หลากหลาย เช่น ใบชา ทำยาใบเมี่ยง ดอกชา ชุบแป้งทอดหรือใส่แกงแค ยอดชา ทำชาขงสำหรับดื่ม ทั้งนี้ทางคณะนักวิจัยยังได้ร่วมกับนางสาวกรรณิกา ศรีสัย นักวิจัยด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร สวพส. ในการส่งตัวอย่างชาอัสสัมของเกษตรกรบ้านปางบง เพื่อศึกษาสมบัติทางกายภาพ เคมี และชีวภาพของสารสกัดจากใบชาอัสสัม จำนวน 13 รายการ สำหรับใช้เป็นแนวทางการวิจัยและพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์จากชาอัสสัมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น อาหารสุขภาพ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และเครื่องสำอาง เป็นต้น ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากนักวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยนางสาวเกสรารุณ ศรีจันทร์ นักวิจัยด้านสังคม ได้นำทีมคณะวิจัยเก็บตัวอย่างในพื้นที่บ้านปางบง พร้อมทั้งได้ค้นข้อมูลผลการวิเคราะห์คุณสมบัติชาอัสสัมให้แก่ นางสาวไกรสร แก้วพรหม เกษตรกรสตรีเจ้าของแปลง ซึ่งผลการวิเคราะห์ตัวอย่างชาอัสสัมของเกษตรกรบ้านปางบง พบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญที่อยู่ในระดับปลอดภัย 3 รายการ ได้แก่ (1) ความคงสภาพที่เวลาทดสอบ 4 สัปดาห์สภาวะเร่งสลับอุณหภูมิ 30 และ 4 องศาเซลเซียส (2) ความปลอดภัย: ไม่พบโลหะหนัก/พบไม่เกินค่าการยอมรับ (3) ความบริสุทธิ์และสารปนเปื้อน: การเหลือตกค้างของสารตัวทำลายที่เป็นเอทานอลพบไม่เกินค่าการยอมรับ และฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญที่อยู่ในระดับสูงที่สุด 10 รายการ ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

สารสกัด	พื้นที่แหล่งปลูก	Voucher number	%yield สารสกัด	สมมติฐานเคมีกายภาพและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา	รหัส	การวิเคราะห์	ผลวิเคราะห์
PP+50	1. บ้านป่าแอ อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่	NI	0.87	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	1	โพลีฟีนอลรวม (Total polyphenol) /TP	H = สูงที่สุด +
PP-50		0023335	0.65	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	2	สารสำคัญ Catechin, Epicatechin และ Epigallocatechin (EGCG) /CEpEg	L = ต่ำที่สุด -
MS+50	2. บ้านแม่สายป่าเมี่ยง (ใกล้ยอด) อ. เชียงใหม่	0023321	1.40	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	3	ฤทธิ์ต้านเชื้อก่อโรค เชื้อก่อโรคช่องปาก และเชื้อก่อโรควางเดินอาหาร /AM	S = คงสภาพ/ปลอดภัย +
MS-50	พรวัว จ. เชียงใหม่	0023322	1.31	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	4	ฤทธิ์ต้านออกซิเดชันโดยวิธีการ ABTS	
PMO+50	3. บ้านป่าเมี่ยง อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่	0023319	0.39	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	5	ฤทธิ์ต้านออกซิเดชันโดยวิธีการ FRAP	D = อันตรายพบสารปนเปื้อนเกิน
PMO-50		0023334	0.45	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	6	ฤทธิ์ต้านออกซิเดชันโดยวิธีการ Lipid peroxidation	ค่าการยอมรับ ⚠
WW+50r1	4. บ้านวาวี (แม่พริก) อ. แม่สรวย จ. เชียงราย	0023336	2.01	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	7	ฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์คอลลาจีเนส (Collagenase enzyme inhibition) MMP-1 และ MMP-2	
WW-50r1		0023326	1.22	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	8	ฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ไทโรซิเนส (Inhibition of tyrosinase enzyme activity)	
WW+50r2		0023339	0.93	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	9	ฤทธิ์ยับยั้งกิจกรรมเอนไซม์ α-amylase และ α-glucosidase (ฤทธิ์ลด/ยับยั้งภาวะเมแทบอลิซึมโคโรนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับโรคเบาหวาน ไขมัน ความดัน)	
WW-50r2		0023338	2.36	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	10	ฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ Angiotensin-Converting Enzyme (ACE) ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการเกิดภาวะความดันสูง	
PM+50r2	5. บ้านป่าเมี่ยง อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่	0023324	0.43	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	11	ความคงสภาพที่เวลาทดสอบ 4 สัปดาห์สภาวะเร่งสลับอุณหภูมิ 30 และ 4 องศาเซลเซียส	
PM-50r2		0023325	0.47	1 / 2 / 3 / 4-6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13	12	ความปลอดภัย : ไม่พบโลหะหนัก/พบไม่เกินค่าการยอมรับ	
					13	ความบริสุทธิ์และสารปนเปื้อน : การเหลือตกค้างของสารตัวทำลายที่เป็นเอทานอลพบไม่เกินค่าการยอมรับ	

ภาพที่ 50 ผลวิเคราะห์ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญในชาอัสสัม 13 รายการ พร้อมคำอธิบาย

ภาพที่ 51 การอธิบายผลวิเคราะห์คุณสมบัติชาอัสสัมจากแปลงของเกษตรกรสตรี
ให้แก่เจ้าหน้าที่โครงการหลวง

ภาพที่ 52 การอธิบายผลการวิเคราะห์คุณสมบัติชาอัสสัมให้กับเกษตรกรเจ้าของแปลง

(2) **ด้านที่อยู่อาศัย** ชุมชนป่าเมี่ยงนิยมการสร้างที่อยู่อาศัยโดยใช้ไม้เหียน (ไม้เลื้อย) มาทำเป็นเกล็ดมุงหลังคา เนื่องจากเป็นไม้เนื้อเบาที่มีความทนทาน และใช้ไม้ก่อ จำปี และ จำปา ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งทำพื้นและฝาบ้าน

(3) **ด้านการใช้ที่ดิน** จากภูมิปัญญาของชุมชนเมี่ยงที่เน้นการปลูกพืชอาหาร ผสมผสานในสวนเมี่ยงและบริเวณบ้าน เพื่อรักษาเรือนยอดไม้ที่มีความหลากหลายระดับและให้ร่มเงา ต้นชา การทับถมของซากใบไม้ถือเป็นการให้ปุ๋ยธรรมชาติแก่ต้นชา การป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินด้วยรากต้นไม้ใหญ่ในแปลงปลูกชา เช่น ไม้ทะโล้ ไม้จำปี เป็นต้น มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ไม้ยืนต้นดั้งเดิม เช่น ลิ้นสาว มะค้อ ไข่ ควบคู่ไปกับการปลูกกาแฟ อาโวคาโด เสาวรส และเมี่ยงที่เป็นพืชเศรษฐกิจ รวมทั้งการอนุรักษ์ป่าหัวสวน ป่าชุมชนพื้นที่ประมาณ 400 ไร่ ป่าอนุรักษ์ประมาณ 2,500 ไร่

(4) **ด้านจักสานและวัฒนธรรม** การสืบสานและรักษาการสานเครื่องราง ป้องกันสิ่งไม่ดี (ตาแหลว) จากรุ่นพ่อรุ่นแม่ คือ อัยจันทร์ดีบ คำรินทร์ อายุ 96 ปี และอัยศรีไว คำรินทร์ อายุ 84 ปี ปราชญ์ในหมู่บ้านเรื่องการสานเครื่องรางป้องกันสิ่งไม่ดี (ตาแหลว) และสืบทอดมายังรุ่นลูก คือ พ่อเสริฐ พวงเสน อายุ 70 ปี เพื่อให้องค์ความรู้ด้านการจักการสานและวัฒนธรรมได้ยังคงอยู่

ภาพที่ 53 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสานเครื่องรางป้องกันสิ่งไม่ดี (ตาแหลว)

3.5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ได้วางแผนพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มสตรีภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งกำหนดเป้าหมายการเป็นวิทยากรในหลักสูตรการเรียนรู้งานโครงการหลวง International Workshop ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาแบบโครงการหลวงในระดับนานาชาติ จำนวน 5 หลักสูตร โดย 1 ใน 5 หลักสูตรคือ บทบาทสตรีกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงบทบาทความเท่าเทียมของชายหญิงในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ทั้งนี้ได้คัดเลือกศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮและสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดและการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นที่สูง ที่มีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์มานานกว่า 4 ทศวรรษ ทั้งนี้ หัวหน้าศูนย์ฯ และนักวิจัย ได้คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและม้งจำนวน 9 คน จาก 6 กลุ่มบ้านที่จะพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากร

ตารางที่ 6 พื้นที่และข้อมูลของกลุ่มสตรีเป้าหมายในการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้

กลุ่มบ้าน	ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	ชาติพันธุ์
แม่แฮเหนือ	1	นางบุษยารัตน์ อินทะราชา	54	กะเหรี่ยง
	2	นางจันทร์พร สิทธิโชคเสรี	35	กะเหรี่ยง
ป่าเกี๊ยะ	3	นางจันทร์เพ็ญ แฉ่ว	33	กะเหรี่ยง
	4	นางหน่อเกอะเหลอะรา เสริมปัญญากุล	68	กะเหรี่ยง
ห้วยขมิ้นใน	5	นางแสงระวี สิริพรประภา	35	กะเหรี่ยง
	6	นางอภิญญา โชคสิริสมบัติ	25	กะเหรี่ยง
ม่อนยะเหนือ	7	นางวนิดา ลีโกชนะชัย	49	ม้ง
ม่อนยะกลาง	8	นางปวีณา แสงยะ	35	ม้ง
แม่เตียน	9	นางเรณู อนุรักษ์พนาธาร	43	กะเหรี่ยง

3.6) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังผไท ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านใหม่ ในการยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร จากการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของกลุ่มฯ ร่วมกับ นางธิดา ชันทะสีมา ผู้ใหญ่บ้านนางอมรศรี นิลคง ประธานกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกผักปลอดภัยบ้านใหม่ และสมาชิกของกลุ่มฯ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์โดยใช้หลักแนวคิด คน-ของ-ตลาด ได้ดังนี้ **ด้านคน** ซึ่งหมายถึง สมาชิกของกลุ่มฯ ลูกค้าย และผู้ประกอบการในห่วงโซ่การผลิต พบว่า (1) กลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกผักปลอดสารพิษบ้านใหม่มีสมาชิก 33 คน เป็นผู้หญิง 27 คน (81.82%) และผู้ชาย 6 คน (18.18%) อายุเฉลี่ย 62 ปี ในจำนวนนี้มีสมาชิกที่อายุมากกว่า 70 ปี จำนวน 8 คน (24.24%) ซึ่งถือว่าเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนสมาชิกอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า 20% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดในกลุ่ม แต่เป็นสังคมสูงอายุที่ยังสามารถทำงานภาคเกษตรได้ในระดับดี กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีรายได้รวม 600,000-700,000 บาทต่อปี สมาชิกมีความใฝ่รู้ที่จะพัฒนาดตนเองและกลุ่ม มีทักษะและประสบการณ์การปลูกผักในระดับดีและมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง (2) ลูกค้าย ประกอบด้วย ข้าราชการและเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในอำเภอสองแคว 60% คนในชุมชน 20% ลูกค้ายที่สัญจรผ่าน 10% และโรงเรียน โรงพยาบาล 10% (3) กลุ่มผู้ประกอบการในห่วงโซ่การผลิตผักปลอดสารพิษบ้านใหม่ จำนวน 10 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเครื่องจักรกลการเกษตร ไถพรวนและเตรียมแปลงปลูก กลุ่มผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมัก กลุ่มเมล็ดพันธุ์และเพาะกล้า กลุ่มผู้ปลูกผักโซนเหนือ กลุ่มผู้ปลูกผักโซนใต้ กลุ่มผู้ปลูกผักโซนริมน้ำยาว กลุ่มคัดแยกและบรรจุผลผลิต กลุ่มผู้ขายผักที่ร้านค้าชุมชน กลุ่มผู้จัดส่งผลผลิตไปยังลูกค้าย และกลุ่มออมทรัพย์

ด้านของ กลุ่มวิสาหกิจฯ ปลุกผักที่ตลาดชุมชนต้องการจำนวนกว่า 33 ชนิด ในพื้นที่ปลูก 38 ไร่ และได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เช่น ผักกวางตุ้ง คะน้า ผักสลัด กะหล่ำปลี มะเขือ ต้นหอม และผักชี เป็นต้น ผักมีความสดใหม่ทุกวัน เนื่องจากร้านค้าชุมชนที่จำหน่ายผลผลิตอยู่ห่างจากแปลงปลูกเพียง 350 เมตร ผลผลิตราคาถูกกว่าตลาดทั่วไป เพราะผู้ปลูกเป็นผู้จำหน่ายเอง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่ทั้งนี้ยังพบปัญหาการระบาดของโรคและแมลง ในฤดูร้อน เนื่องจากแปลงปลูกผักปลอดสารพิษไม่มีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ช่วงในฤดูฝน น้ำท่วมพื้นที่ปลูก เนื่องจากอยู่ติดกับลำน้ำยาว โดยสมาชิกของกลุ่มฯ จะใช้เวลาว่างจากการไม่ได้ปลูกผักในช่วงฤดูฝน ไปดูแลต้นไม้ผลแทน และด้านตลาด ปัจจุบันเป็นตลาดเชิงรับในระดับชุมชนที่รอผู้บริโภคมาซื้อผลผลิตที่ร้านค้า ยังไม่มีการสื่อสารทางการตลาดเชิงรุกเกี่ยวกับผลผลิตที่ดี ใหม่ สด และปลอดภัยไปยังลูกค้า จึงได้การสนับสนุนการยกระดับกลุ่มฯ โดยการออกแบบและผลิตสื่อที่บรรจุข้อมูลเปรียบเทียบผักทั่วไปกับผัก GAP เพื่อช่วยสร้างความมั่นใจให้ลูกค้าและนำเสนอด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (QR code)

ภาพที่ 54 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของกลุ่มฯ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน ประธานและสมาชิกกลุ่มฯ

ภาพที่ 55 สื่อข้อมูลเปรียบเทียบผักทั่วไปกับผัก GAP และนำเสนอด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (QR code)

3.7) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว ทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านปางปุก ในการส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของกลุ่มฯ ร่วมกับ นางสุภาพใหม่จันทร์ดี ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ และกรรมการกลุ่มฯ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์โดยใช้หลักแนวคิด คน-ของ-ตลาด ได้ดังนี้ ด้านคน กลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านปางปุก มีสมาชิก 183 คน สมาชิกอยู่ในช่วงอายุ 60 - 76 ปี สมาชิกมีความใฝ่รู้ที่จะพัฒนาตนเอง มีการสั่งสมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ สมาชิกมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ช่วยสร้างสุขอย่างสมวัยของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อกับการสร้างอาชีพเสริม เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร การผลิตดอกไม้จันทน์ บายศรี ไม้กวาด และอาหารพื้นบ้าน รวมทั้งการดูแลสุขภาพ โดยมีวัดปางปุกเป็นพื้นที่การเรียนรู้และเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยวัตถุประสงค์หลักในการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ คือ การใช้เวลาร่วมกันช่วงที่ลูกหลานไปทำงานนอกบ้านให้เกิดประโยชน์ เกิดสังคมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ร่างกายได้ขยับและช่วยลดปัญหาการเกิดโรคในกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น โรคซึมเศร้า โรคความจำเสื่อม เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุบ้านปางปุกกล่าวว่า “ถึงแม้ผลตอบแทนที่ได้จะน้อยไม่ถึงหลักพันหลักหมื่น แต่สิ่งที่ได้มากกว่าผลตอบแทนที่เป็นเงิน คือ สุขภาพกายที่แข็งแรงและความสุขทางใจจากการได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนวัยเดียวกัน ได้กินข้าวด้วยกัน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน”

ด้านของ (1) กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ช่วยสร้างสุขอย่างสมวัยของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อกับการสร้างอาชีพเสริม ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร การผลิตดอกไม้จันทน์ บายศรี ไม้กวาด และอาหารพื้นบ้าน (2) กิจกรรมการดูแลสุขภาพกายและใจ ได้แก่ การออกกำลังกาย กีฬาพื้นบ้าน การเยี่ยมผู้ป่วยของจิตอาสาพร้อมกับ อสม. การตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้นร่วมกับโรงพยาบาลสองแควทุกเดือน และการปฏิบัติธรรมทุกวันพระ (3) กิจกรรมการออมเงิน โดยได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2556 ปัจจุบันมีสมาชิก 70 คน เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุออมเงิน เดือนละ 30-200 บาท ปัจจุบันมีเงินออมประมาณ 500,000 บาท การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุมีแหล่งออมเงินและได้ดอกเบี้ยตามอัตราของธนาคาร เงินปันผล เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในการให้สมาชิกกู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ย 6% ต่อปี เพิ่มความสะดวกในการเดินทางไปเบิก-ถอนเงิน เพราะมีสถาบันการเงินชุมชนอยู่ในชุมชน และด้านตลาด ปัจจุบันเป็นตลาดเชิงรับในระดับชุมชน ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่พัฒนาจากการเข้ารับการฝึกอบรมของผู้สูงอายุ ยังไม่มีการเข้าถึงแหล่งความรู้ออนไลน์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จึงได้การสนับสนุนการต่อยอดฐานความรู้เดิมของกลุ่มในการทำดอกไม้จันทน์รูปแบบใหม่ คือ ดอกขบาหนุ ผ่านการเรียนรู้จากสื่อออนไลน์ของคณะนักวิจัย

ภาพที่ 56 การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านปางปุก

ภาพที่ 57 การผลิตดอกไม้จันทร์ของกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านปางปุก

3.8) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงน้ำแ่ง ทดสอบการเรียนรู้ด้วย

การปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมียนบ้านน้ำแ่ง ด้านบทบาทสตรีในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการรวบรวมภูมิปัญญาลายปักผ้าอัวเมียนบ้านน้ำแ่ง อัวเมียนเป็นชาติพันธุ์ที่มีฝีมือด้านงานศิลปะและหัตถกรรมอย่างมาก ผู้ชายมีทักษะและความเชี่ยวชาญด้านการทำเครื่องเงิน ในขณะที่ผู้หญิงมีทักษะและฝีมือด้านการปักผ้าทั้งตาม โดยศิลปะการปักผ้าของชาติพันธุ์อัวเมียนมีความเชื่อมโยงกับตำนานกำเนิดของชาวอัวเมียนที่บรรพบุรุษเล่าสืบทอดต่อกันมา ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า เมื่อหลายพันปีก่อนมีเทวดามาจุติในโลกมนุษย์เป็นสุนัขมังกรชื่อว่า ผันตาทู ในเวลานั้น

บ้านเมืองเกิดกบฏ พระราชาจึงประกาศว่าหากใครสามารถปราบกบฏได้จะให้แต่งงานกับลูกสาวของตน ผันตาหู่จึงอาสาช่วยปราบกบฏให้พระราชาจนสำเร็จ เมื่อถึงวันแต่งงานผันตาหู่ได้สั่งให้ทอผ้า 1 ผืน ปักลวดลายงดงามด้วยด้ายหลากสีสัน จำนวน 7 สี เมื่อผันตาหู่ใช้ผ้าผืนนี้ห่มคลุมร่างกายก็กลายร่าง เป็นมนุษย์และได้ครองคู่กับเจ้าหญิง ช่วยกันสร้างเผ่าพันธุ์อ้าวเมียนหรือเย้านับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ตำนานนี้ได้ถูกถ่ายทอดมาสู่ลูกหลานชาวอ้าวเมียนจากรุ่นสู่รุ่นนับจากอดีต ด้วยลักษณะการใช้ลวดลาย และสีสันบนเครื่องแต่งกาย จึงเสมือนเป็นการสืบตำนานผ้าที่ใช้ปักปิดร่างกายของผันตาหู่ให้กำเนิด อ้าวเมียนและเป็นที่มาของลักษณะเครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์อ้าวเมียน ทั้งผ้าคาดเอว ผ้าโพกศีรษะ และกางเกงที่ปักลวดลายด้วยด้ายหลากสีสัน จำนวน 7 สี ซึ่งปัจจุบันชาวอ้าวเมียนยังคงยึดถือตำนาน ผันตาหู่เป็นประเพณีที่เคร่งครัดและสืบทอดศิลปะการปักผ้าลวดลายแบบโบราณและใช้สีเส้นด้าย ไม่น้อยกว่า 7 สี ตามที่ได้รับการสืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษ

การสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าของชาวอ้าวเมียนที่เป็นที่รู้จักและยอมรับ ในวงกว้าง คือ ลวดลายงานปักบนผืนผ้าของชาติพันธุ์อ้าวเมียนแทบทุกผืนยังคงเป็นลวดลายโบราณ ที่เป็นเอกลักษณ์และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยโบราณมักเกี่ยวข้องและผูกพันกับตำนาน ปรัมปรา ความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผสมผสาน ลวดลายจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอ้าวเมียน ไม่ว่าจะเป็น ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน พืชผัก ผลไม้ สัตว์ป่าน้อยใหญ่ โดยเฉพาะเสือ ซึ่งเป็นสัตว์ป่า ที่ชาวอ้าวเมียนนำเอาลักษณะท่าทางต่างๆ มาจินตนาการสร้างสรรค์เป็นลวดลายบนผืนผ้ามากที่สุด ซึ่งลวดลายงานปักยังยึดการใช้สีเส้นด้ายไม่น้อยกว่า 7 สี โดย 7 สีหลักตามตำนาน ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วง สีดำ และสีขาว นอกจากนี้ผ้าปักของชาวอ้าวเมียนแต่ละผืน ยังเปรียบเสมือนการทำงานเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้ำค่า ที่ยึดถือสืบทอดกันมา

สำหรับเทคนิคการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าทั้งดงามและเป็นที่ยอมรับ คือ การปักลวดลายบนผืนผ้าที่มีความวิจิตรและประณีต โดยแต่ละลายเกิดจากทักษะ ความชำนาญ และความแม่นยำด้วยเทคนิคเฉพาะตัว ตั้งแต่วิธีการจับเข็มที่ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้จับตรงกึ่งกลางเข็ม วางนิ้วกลางอยู่บนนิ้วชี้ ที่สำคัญ คือ การปักโดยวิธีคว่ำเอาด้านหน้าของผ้าลง หายด้านหลังของผ้าขึ้นมา จากนั้นปักลวดลายจากด้านหลังผ้า โดยไม่พลิกกลับมองด้านหน้าในขณะที่ปัก ดังนั้นจึงพบว่าลวดลาย ที่เกิดบนผ้าปักแต่ละผืน มีความเรียบร้อย งดงาม ประณีต เหมือนกันทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ลวดลายบนผืนผ้าปัก ประกอบด้วย ลายเหว (พินเลื้อย กัน) ลายชม (คน) ลายหล่มแจว (ตีนแมว) ลายหยิว หยิว (เดินเส้น) ลายกว้าจัม (เมล็ดแดงกว้า) ลายย่านเปี้ยง (ดอกไม้เงิน) ลายด่มหม่าวจั่ว (ลายเล็บเสือ) ลายสบเปี้ยง (ดอกฟักเขียว) ลายเก่าจ้อน (ทัพพี) ลายจ้างเปย (ที่รองกันไห) ลายก้อนยอ (แมงมุม) ลายยิงหงวย (ปู) ลายเจียน (ชะนี) ลายด่มหม่าวดืบ (หนังเสือ) ลายด่มหม่าวหน่อม (หูเสือ) ลายด่มหม่าวบิย่อง (หน้าผากเสือ) เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีลักษณะลวดลายที่สะท้อนถึงตัวตนของชาว อ้าวเมียนอย่างชัดเจน เช่น

ลายเหวหรือลายพินเลื้อย มีลักษณะซิกแซกสลับขึ้นลง คล้ายพินเลื้อย ซึ่งจะปักลายนี้บริเวณชายขอบผ้า เช่น ปลายขอบขากางเกง ผ้าโพกหัวหรือผ้าคาดเอวสตรีหรือเป็น ลายคั่นระหว่างลายหนึ่งกับอีกลายหนึ่ง ทั้งนี้เพราะชาวอ้าวเมียนมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ลายเหว จะช่วยป้องกันและกันสิ่งที่เป็นอันตรายหรือสิ่งที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาใกล้ร่างกายแก่ผู้ที่สวมใส่ได้ ผ้าปัก ทุกผืนจึงมีลายเหวหรือลายพินเลื้อยปรากฏอยู่

ลายชมหรือลายคน เป็นลายที่เลียนแบบลักษณะรูปร่างทางกายภาพของคนอย่างง่าย ๆ ที่มีส่วนหัว ลำตัว แขน ขา เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากตำนานที่ว่า ผันตาหุบพรพบุรุษชาวอัวเมียนเป็นผู้สั่งให้ปักลายลักษณะเช่นนี้ ลายชมจึงถือเป็นอีกหนึ่งลายเอกลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าแทบทุกผืน

ลายหล่มเจวหรือลายตีนแมว เป็นลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าปักของชาวอัวเมียนทั้งทางเกงของหญิงและผ้าคาดเอวของผู้ชายแทบทุกผืน มีลักษณะวงกลมใหญ่ตรงกลาง และมีวงกลมเล็กๆ 8 หรือ 12 จุด ล้อมรอบ โดยนิยมปักบนผ้าสีดำผืนเล็กๆ เพื่อนำมาติดไว้หน้าประตูบ้านของชาวอัวเมียนแทบทุกหลัง ด้วยความเชื่อที่ว่าเมื่อใดที่โลกประสบเหตุเภทภัยหนัก เทวดาจะลงมาช่วยเหลือชาวอัวเมียนให้พ้นภัย เมื่อเทวดาได้เห็นผ้าปักลวดลายเอกลักษณ์ที่ติดไว้ที่หน้าประตูบ้าน เทวดาจะรู้ว่าเป็นบ้านของชาวอัวเมียนและจะเข้าไปช่วยเหลือให้พ้นภัยได้ในที่สุด

4) การถอดบทเรียนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมาย ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อประเมินทักษะและทัศนคติของกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมงานทดสอบ

4.1) กลุ่มสตรีที่ดำเนินกิจกรรมในภาคการเกษตร

(1) กลุ่มสตรีเป้าหมายส่วนใหญ่มีทักษะของการเป็นผู้ใฝ่รู้ กล้าคิด กล้าลองสิ่งใหม่ และมีการต่อยอดจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ เช่น การปลูกพืชแบบโครงการหลวงที่เป็นเกษตรแบบประณีต การใช้สีจากธรรมชาติ การยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีรูปลักษณ์ ฉลาก และตราสินค้า แต่ยังคงอาศัยการติดตามอย่างต่อเนื่องแบบระบบพี่เลี้ยง

(2) กลุ่มสตรีเป้าหมายมีทักษะการแก้ไขปัญหาและปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงระบบการป้องกันการเกิดซ้ำโดยการวางแผนล่วงหน้า เช่น ฝนตกหนักน้ำไหลผ่านแปลงปลูกพืช กลุ่มสตรีได้แก้ไขปัญหาด้านน้ำและป้องกันการเกิดปัญหาซ้ำ โดยการขุดร่องน้ำรอบแปลงเพื่อเบนการไหลของน้ำ รวมไปถึงแปลงเพื่อป้องกันกรณีที่มีการไหลหลากของน้ำซ้ำ

(3) ประธานกลุ่มสตรีมีทักษะการเป็นผู้นำในการบริหารกลุ่มแบบมีส่วนร่วม การโน้มน้าวสมาชิกกลุ่ม การรับฟังความคิดเห็น การเป็นตัวอย่างและพร้อมถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น ในขณะที่สมาชิกกลุ่มฯ มีทักษะการทำงานเป็นทีมในการร่วมแสดงความคิดเห็นและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแบบไม่ผูกขาดที่คนใดคนหนึ่ง

(4) ด้านทัศนคติ พบว่า กลุ่มสตรีเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตนเองในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน

4.2) กลุ่มสตรีที่ดำเนินกิจกรรมด้านหัตถกรรม

(1) กลุ่มสตรีเป้าหมายส่วนใหญ่มีทักษะใฝ่รู้ กล้าคิด กล้าลองสิ่งใหม่ เช่น การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์แบบใหม่ที่ร่วมสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าหลายกลุ่มมากขึ้น แทนผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมที่เน้นการปักลวดลายเต็มผืนผ้า ทำให้ต้นทุนสูง กลุ่มลูกค้าจำกัด

(2) ประธานกลุ่มมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ กระจายงานตามความถนัดของสมาชิกและตรวจสอบคุณภาพสินค้า เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสอดคล้องความต้องการของตลาด

(3) กลุ่มยังขาดความรู้ในการเข้าถึงตลาดแบบใหม่ เนื่องจากชุมชนอยู่ในเขตท้องที่เฉพาะกลุ่ม สมาชิกกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคน-กลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทางการตลาดไม่ครอบคลุม

(4) ด้านทัศนคติ พบว่า กลุ่มสตรีเป้าหมายส่วนใหญ่มีความคิดที่จะพัฒนาตนเองในการมีส่วนร่วมหารายได้ให้ครอบครัวด้วยการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความกล้าลองทำสิ่งใหม่

4.1.5 การวิเคราะห์และสรุปกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์และคัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมาย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 ฝ่าย (2) การออกแบบและคัดเลือกวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย การเรียนรู้ในห้องเรียน การฝึกปฏิบัติจริง ระบบพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์และออนไลน์ และการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น (3) การทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง (4) การถอดบทเรียนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมาย ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ (5) ข้อเสนอแนะการพัฒนาบทบาทสตรีในระยะต่อไป

4.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วังไผ่ ถ้ำเวียงแก้ว และน้ำแบ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน

4.2.1 การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างสตรีบนพื้นที่สูงร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมาย พิจารณาจากเป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกันและมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ (อัวเมี่ยน ขมุ ไทลื้อ ม้ง คนไทยพื้นเมือง) กลุ่มสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมกับ สวพส. อย่างน้อย 3 ปี กลุ่มสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนของ สวพส. และกลุ่มสตรีที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดแต่มีความเป็นผู้นำทางการหรือผู้นำธรรมชาติ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย ประกอบด้วย (1) กลุ่มสตรีเป้าหมาย (2) หัวหน้าโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เจ้าหน้าที่ สวพส. ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และ (3) นักวิจัย สวพส. พบกลุ่มสตรีเป้าหมายการเก็บข้อมูล 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทลื้อ ม้ง และอัวเมี่ยน จาก 5 กลุ่มบ้านในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน 3 แห่ง จำนวนรวมทั้งสิ้น 99 คน ประกอบด้วย (1) สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านใหม่ ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ วังไผ่ จำนวน 25 คน (2) สตรีชาติพันธุ์ม้งจาก 4 กลุ่มบ้าน คือ บ้านถ้ำเวียงแก้ว บ้านผาหมี่ บ้านมณีพุกษ์ บ้านปางแก ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ถ้ำเวียงแก้ว จำนวน 21 คน และ (3) สตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยนบ้านน้ำแบ่ง ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ น้ำแบ่ง จำนวน 53 ราย

4.2.2 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามตามเกณฑ์ตัวชี้วัดมิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต จำนวน 3 มิติ

รวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและตัวชี้วัดความสุขทั้งจากเอกสารและรายงานผลการศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (SDGs) ลำดับที่ 5 หรือ SDG # 5 นำข้อมูลมาประมวลและจัดทำแบบสอบถาม ประกอบด้วย

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มสตรีตัวอย่าง ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ว/ด/ป เกิด ที่อยู่ ศาสนา การศึกษา สมาชิกในครอบครัว การใช้โทรศัพท์มือถือ การใช้ประโยชน์และผู้มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร รวมถึงการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง หรือ สวพส. เป็นต้น

2) มิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต 3 มิติ ดังนี้

2.1) มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ได้แก่ ความมั่นคงด้านอาหาร การมีส่วนร่วมตัดสินใจด้านการประกอบอาชีพ รายได้ เป็นต้น

2.2) มิติด้านครอบครัว ได้แก่ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว บทบาทการวางแผนอนาคตของครัวเรือน การดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษาบุตร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

- 2.3) มิติด้านสังคมและชุมชน ได้แก่ การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ การดำรงตำแหน่ง การเมืองท้องถิ่น การรวมกลุ่ม บทบาทการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วม เป็นต้น
- 3) ข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ การยอมรับของชุมชน ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ลำดับที่ 5 ข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรี เป็นต้น

4.2.3 ผลการศึกษา วิเคราะห์ ประมวล และสรุปผล

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 5 กลุ่มบ้านในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน 3 แห่ง รวมทั้งสิ้น 99 คน ได้แก่ (1) สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านใหม่ ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ วังไผ่ 25 คน (2) สตรีชาติพันธุ์ม้ง 4 กลุ่มบ้าน คือ บ้านถ้ำเวียงแก บ้านผาหมี่ บ้านมณีพฤกษ์ บ้านปางแก ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ถ้ำเวียงแก 21 คน และ (3) สตรีชาติพันธุ์อัวเมียนบ้านน้ำแปง ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ น้ำแปง 53 คน โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51 - 60 ปี (27%) รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (23%) 31 - 40 ปี และ 41 - 50 ปี (21% เท่ากัน) และ 21 - 30 ปี (8%) ดังตารางที่ 7 โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 33% ไม่ได้รับการศึกษา และ 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้ 48% จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา รองลงมา คือ มัธยมศึกษา (39%) ปวส. (5%) ปวช. และปริญญาตรี (4% เท่ากัน) ทั้งนี้หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อได้รับการศึกษาทุกคน โดยจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (56%) และมัธยมศึกษา (44%) สตรีชาติพันธุ์ม้ง ได้รับการศึกษา 62% ซึ่งในจำนวนนี้ 46% จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา รองลงมา คือ ประถมศึกษา (23%) ส่วนสตรีชาติพันธุ์อัวเมียน มีเพียง 38% ที่ได้รับการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้ 65% จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา รองลงมา คือ มัธยมศึกษา (25%) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 7 สัดส่วนอายุของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน 3 แห่ง

พื้นที่	ช่วงอายุของสตรีผู้ให้ข้อมูล					
	11-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	60 ปีขึ้นไป
วังไผ่ (ไทลื้อ)				16	44	40
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)		24	38	24	14	
น้ำแปง (อัวเมียน)		2	24	23	23	28
ร้อยละ	0	8	21	21	27	23

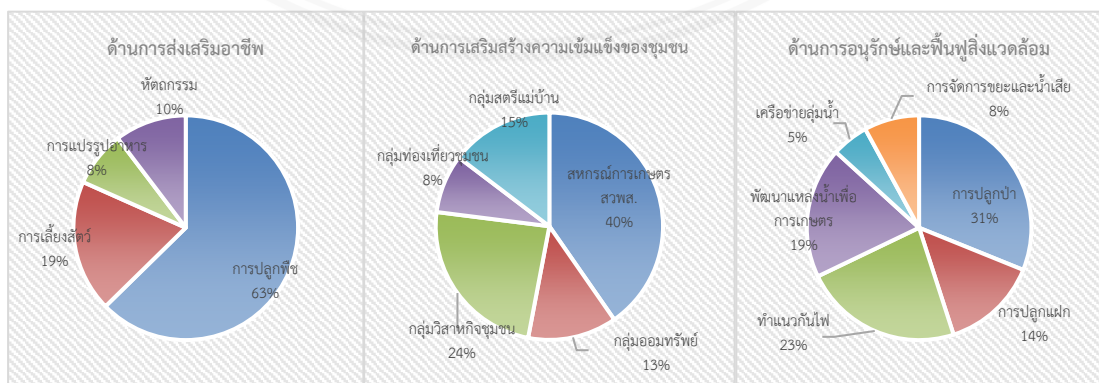
ตารางที่ 8 สัดส่วนการได้รับการศึกษาและระดับชั้นการศึกษาของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน 3 แห่ง

พื้นที่	การศึกษา		ระดับชั้นการศึกษา					
	ไม่ได้รับการศึกษา	ได้รับการศึกษา	ประถม	มัธยม	ปวช.	ปวส.	ป.ตรี	ป.โท
วังไผ่ (ไทลื้อ)		100	56	44				
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	38	62	23	46	8	15	8	
น้ำแปง (อัวเมียน)	62	38	65	25	5		5	
ร้อยละ	33	67	48	39	4	5	4	0

สำหรับการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. 20 ปีขึ้นไป รองลงมา คือ สตรีชาติพันธุ์อัวเมียน ที่ส่วนใหญ่เข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. 6 – 10 ปี คิดเป็น 75% ส่วนสตรีชาติพันธุ์ม้ง ระยะเวลาเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. 6 – 10 ปี คิดเป็น 48% ไกล่เคียงกับ 1 – 5 ปี คิดเป็น 43% ดังตารางที่ 9 สำหรับกิจกรรมการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. แบ่งเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพ การปลูกพืช 63% การเลี้ยงสัตว์ 19% งานหัตถกรรม 10% การแปรรูปอาหาร 8% ทั้งนี้หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าสตรีชาติพันธุ์ม้งและอัวเมียน ส่วนใหญ่เข้าร่วมการส่งเสริมอาชีพในการปลูกพืช คิดเป็น 81% และ 73% ตามลำดับ ในขณะที่สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีสัดส่วนการเข้าร่วมการส่งเสริมอาชีพในการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ใกล้เคียงกัน คือ 34% และ 28% ตามลำดับ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สหกรณ์การเกษตร สวพส. 40% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 24% กลุ่มสตรีแม่บ้าน 15% กลุ่มออมทรัพย์ 13% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 8% ทั้งนี้หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าสตรีชาติพันธุ์อัวเมียน 86% เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร สวพส. ในขณะที่สตรีชาติพันธุ์ม้ง 47% เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ 25% ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า 31% การทำแนวกันไฟ 24% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 19% การปลูกแฝก 14% การจัดการขยะและน้ำเสีย 7% เครือข่ายลุ่มน้ำ 4% หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าสตรีชาติพันธุ์ม้งค่อนข้างให้ความสำคัญกับป่าโดยส่วนใหญ่เข้าร่วมการปลูกป่า คิดเป็น 44% เช่นเดียวกับสตรีชาติพันธุ์อัวเมียน ที่เข้าร่วมการปลูกป่าและการทำแนวกันไฟ 33% เท่ากัน ส่วนสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อให้ความสำคัญกับทั้งป่าและแหล่งน้ำ โดยเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ การปลูกป่า การปลูกแฝก การทำแนวกันไฟ และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ 17% ดังภาพที่ 58 และตารางที่ 10-11

ตารางที่ 9 สัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่	ช่วงอายุของสตรีผู้ให้ข้อมูล					
	11-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	60 ปีขึ้นไป
วังไผ่ (ไทลื้อ)				16	44	40
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)		24	38	24	14	
น้ำแบ่ง (อัวเมียน)		2	24	23	23	28
รวม 3 พื้นที่	0	8	21	21	27	23

ภาพที่ 58 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 10 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ด้านการส่งเสริมอาชีพ ของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่	การปลูกพืช	การเลี้ยงสัตว์	การแปรรูปอาหาร	งานหัตถกรรม
วังไผ่ (ไทรล้อย)	34	28	23	15
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	81	4		15
น้ำแบ่ง (อัวเมี่ยน)	73	25	1	1
รวม 3 พื้นที่	63	19	8	10

ตารางที่ 11 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่	สหกรณ์ การเกษตร สวพส.	กลุ่ม ออมทรัพย์	กลุ่ม วิสาหกิจ ชุมชน	กลุ่ม ท่องเที่ยว ชุมชน	กลุ่ม สตรีแม่บ้าน
วังไผ่ (ไทรล้อย)		25	25	25	25
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	35	6	47		12
น้ำแบ่ง (อัวเมี่ยน)	86	7			7
รวม 3 พื้นที่	40	13	24	8	15

ตารางที่ 12 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่	ปลูกป่า	ปลูกแฝก	ทำแนว กันไฟ	แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร	เครือข่าย ลุ่มน้ำ	ขยะและ น้ำเสีย
วังไผ่ (ไทรล้อย)	17	17	17	17	16	16
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	44	23	21	9		3
น้ำแบ่ง (อัวเมี่ยน)	33	2	33	31		1
รวม 3 พื้นที่	31	14	24	19	5	7

ผลการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีชาติพันธุ์จากการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ระยะกลางหรือ 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2558) และ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ในด้านการยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ด้านสังคมและชุมชน รวมทั้งความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 พบว่า

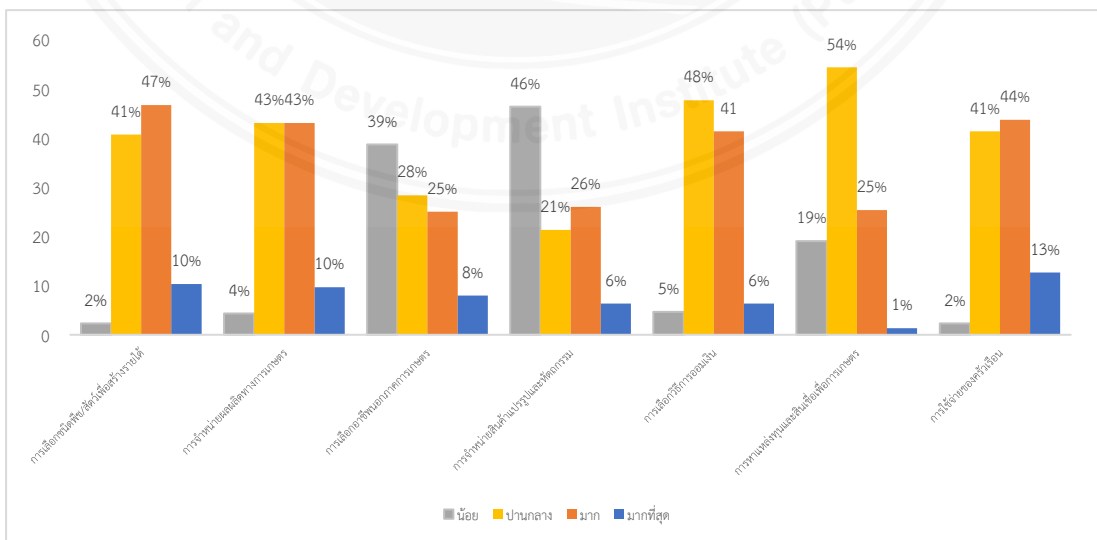
1) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน

โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 85% มีความเห็นว่าชุมชนและสังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต โดยพิจารณาจากสัดส่วนสตรีที่สามารถเลือกอาชีพ ทำงานนอกบ้าน และมีส่วนร่วมในการหารายได้ของครัวเรือน จำนวนสตรีที่เริ่มมีบทบาทการเป็นผู้นำในการดูแลครอบครัว สัดส่วนสตรีที่ร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ สัดส่วนสตรีที่มีบทบาทตัดสินใจในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งจำนวนสตรีได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ทั้งนี้ ถ้าจัดลำดับความเห็นของชุมชนและสังคมในการยอมรับบทบาทสตรีแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จากมากที่สุด คือ สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ม้ง และอัวเมียน ด้านความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่า โดยภาพรวมสตรีผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในระดับมากที่สุด-มาก คิดเป็น 92% เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ที่ความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด-น้อย คิดเป็น 51%

2) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีแต่ละมิติ

2.1) มิติด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว

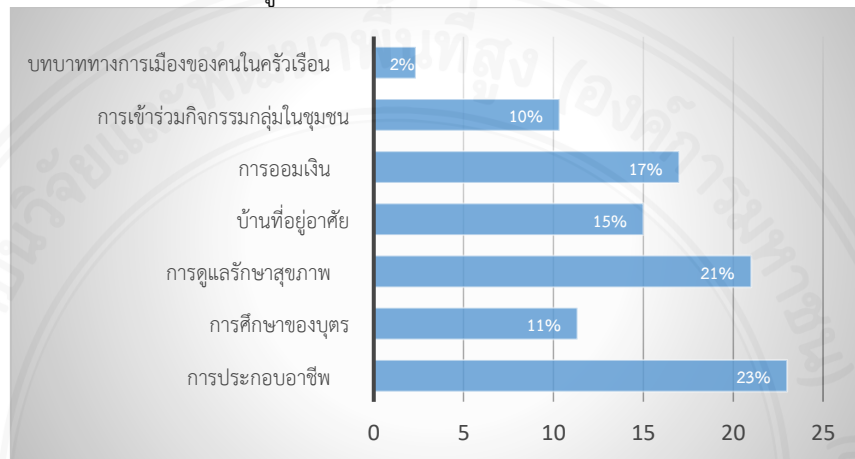
(1) บทบาทการมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุดเรื่องการเลือกชนิดพืชที่ปลูกหรือสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการสร้างรายได้ คิดเป็น 57% และระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (54%) การเลือกวิธีการออมเงิน (48%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (43%) ดังภาพที่ 59 หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุดเรื่องการเลือกชนิดพืชที่ปลูกหรือสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการสร้างรายได้ คิดเป็น 76% และระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร (48%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (36%) เท่ากับการหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (36%) สตรีชาติพันธุ์ม้ง มีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุดเรื่องการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันของครัวเรือน คิดเป็น 76% และระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (48%) การเลือกวิธีการออมเงิน (43%) การเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ (38%) สตรีชาติพันธุ์อัวเมียน มีส่วนร่วมตัดสินใจระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (79%) การเลือกวิธีการออมเงิน (72%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (64%)

ภาพที่ 59 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว

(2) บทบาทการมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัว โดยภาพรวม

กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัวมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การวางแผนการประกอบอาชีพ 23% การดูแลสุขภาพ 21% และการออมเงิน 17% ดังภาพที่ 60 หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ม้ง และอัวเมี่ยน มีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัวมากที่สุดในการวางแผนการประกอบอาชีพ คิดเป็น 21% 23% และ 25% ตามลำดับระดับรองลงมา สำหรับสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ได้แก่ การดูแลสุขภาพ การออมเงิน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ 17% สตรีชาติพันธุ์ม้ง ได้แก่ การดูแลสุขภาพ 21% การศึกษาของบุตร 19% สตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน ส่วนร่วมตัดสินใจในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับมาก (25%) รองลงมา คือ บ้านที่อยู่อาศัย (21%)

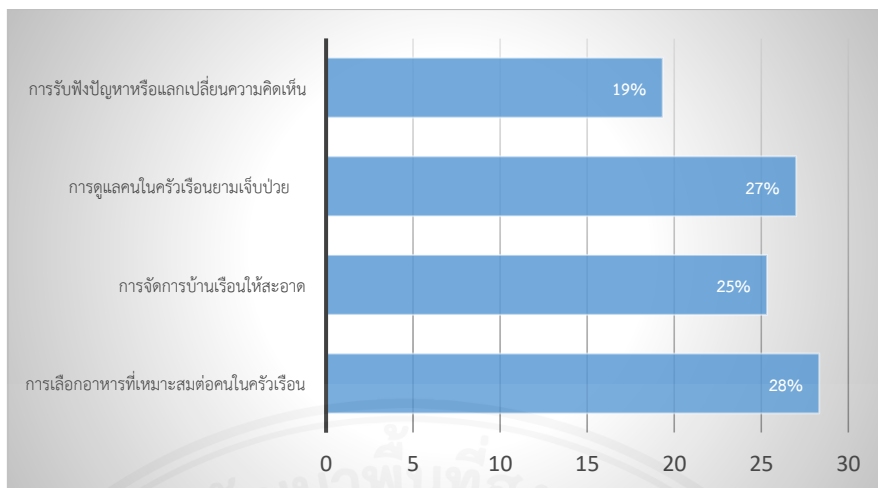
ภาพที่ 60 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการมีส่วนร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัว

ตารางที่ 13 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการร่วมวางแผนอนาคตของครอบครัว (รายพื้นที่/ชาติพันธุ์)

พื้นที่	อาชีพ	บุตร	สุขภาพ	ที่อยู่อาศัย	ออมเงิน	ร่วมกิจกรรม	บทบาททางการเมือง
วังไผ่ (ไทลื้อ)	21	9	17	14	17	17	5
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	23	19	21	10	17	9	1
น้ำแ่ง (อัวเมี่ยน)	25	6	25	21	17	5	1
รวม 3 พื้นที่	23	11	21	15	17	10	2

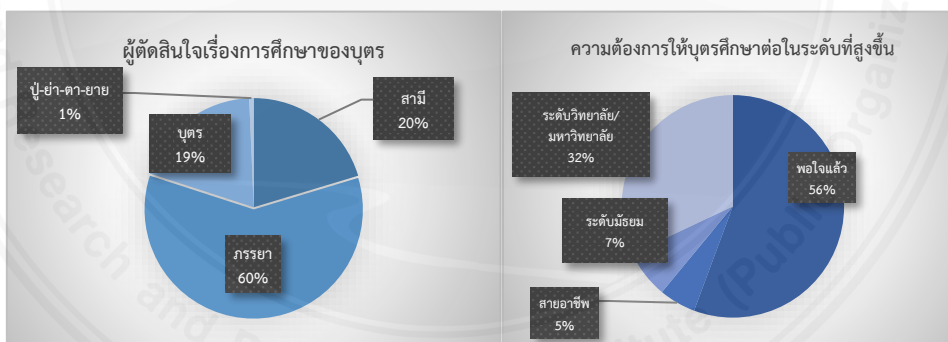
(3) บทบาทการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัวมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อคนในครัวเรือน 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 25% ดังภาพที่ 61

ภาพที่ 61 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) บทบาทการมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร คิดเป็น 60% ซึ่งอยู่ในระดับที่พอใจแล้ว 56% รองลงมา คือ ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย คิดเป็น 32% นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีชาติพันธุ์อีสานมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร คิดเป็น 92% ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่พอใจแล้ว คิดเป็น 82% รองลงมา คือ สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตรระดับกลาง คิดเป็น 52% และให้บุตรเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง 36% ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่พอใจแล้ว คิดเป็น 73% ส่วนใหญ่สตรีชาติพันธุ์ม้งมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตรระดับน้อย คิดเป็น 45% ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย คิดเป็น 65%

ภาพที่ 62 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร

ตารางที่ 14 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการร่วมตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร (รายพื้นที่/ชาติพันธุ์)

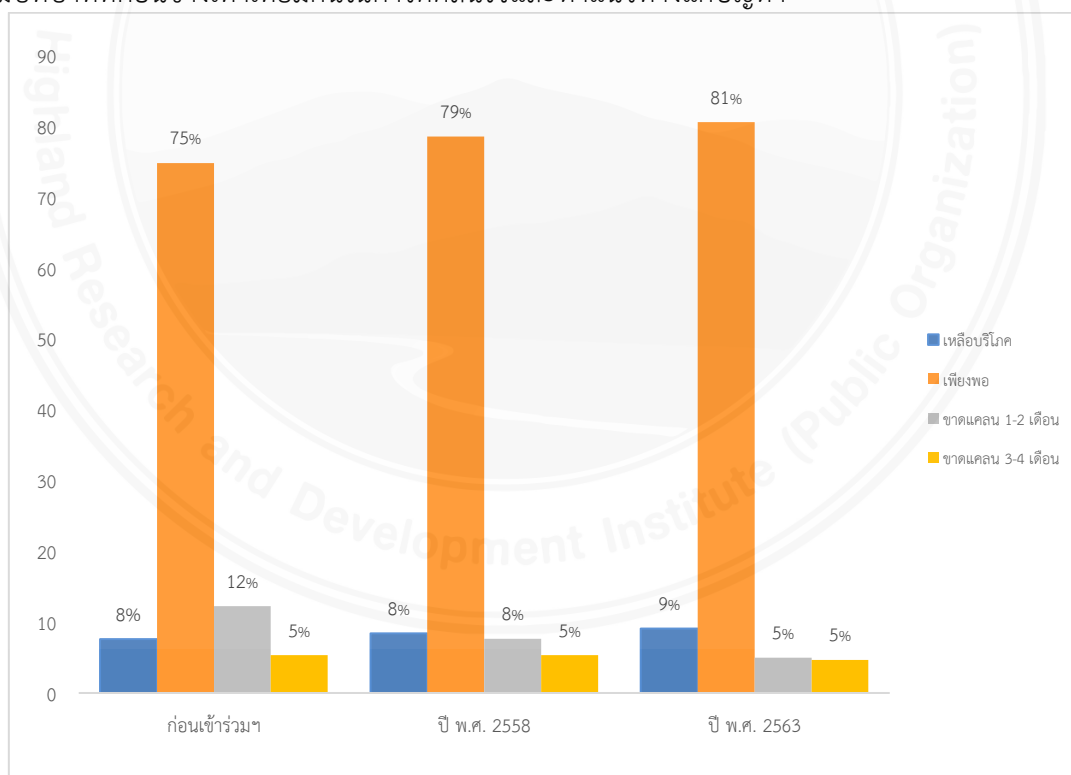
พื้นที่	สามี	ภรรยา	บุตร	ปู่-ย่า-ตา-ยาย
วังไผ่ (ไทลื้อ)	12	52	36	
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	45	35	20	
น้ำแปง (อีสาน)	4	92	2	2
รวม 3 พื้นที่	20	60	19	1

ตารางที่ 15 สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลในการร่วมตัดสินใจเรื่องระดับการศึกษาของบุตร (รายพื้นที่/ชาติพันธุ์)

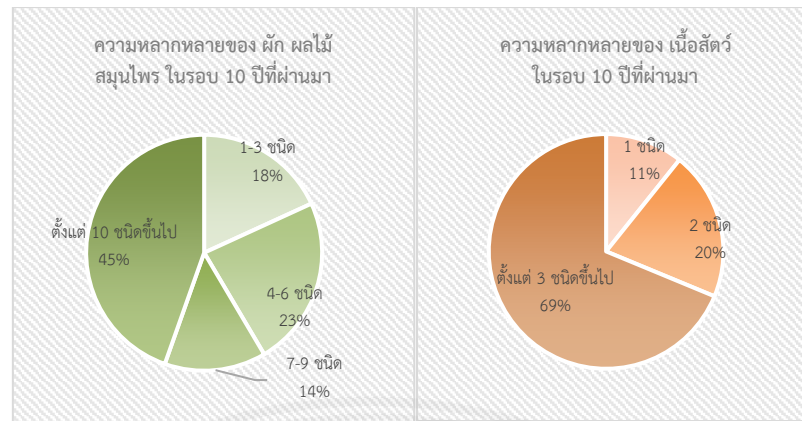
พื้นที่	พอใจแล้ว	สายอาชีพ	ระดับมัธยม	ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย
วังไผ่ (ไทลื้อ)	73	4		23
ถ้ำเวียงแก (ม้ง)	12	4	19	65
น้ำแบ่ง (อัวเมี่ยน)	82	8	2	8
รวม 3 พื้นที่	56	5	7	32

2.2) มิติด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ระยะกลางหรือ 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2558) และปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 90% มีข้าวที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน บางครอบครัวมีข้าวเหลือสำหรับแบ่งให้ญาติหรือขาย ส่วนอีก 10% ยังขาดแคลนข้าว แต่มีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวลดลง เช่น จากข้าว 3-4 เดือนเหลือ 1-2 เดือน จากขาดแคลนข้าว 1-2 เดือน เป็นมีข้าวเพียงพอ นอกจากนี้ยังสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้หลากหลายมากขึ้นทั้งพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร และเนื้อสัตว์บริโภค ทั้งนี้ในสถานการณ์การขาดแคลนข้าว หญิงชายมีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการตัดสินใจและหาแนวทางแก้ปัญหา

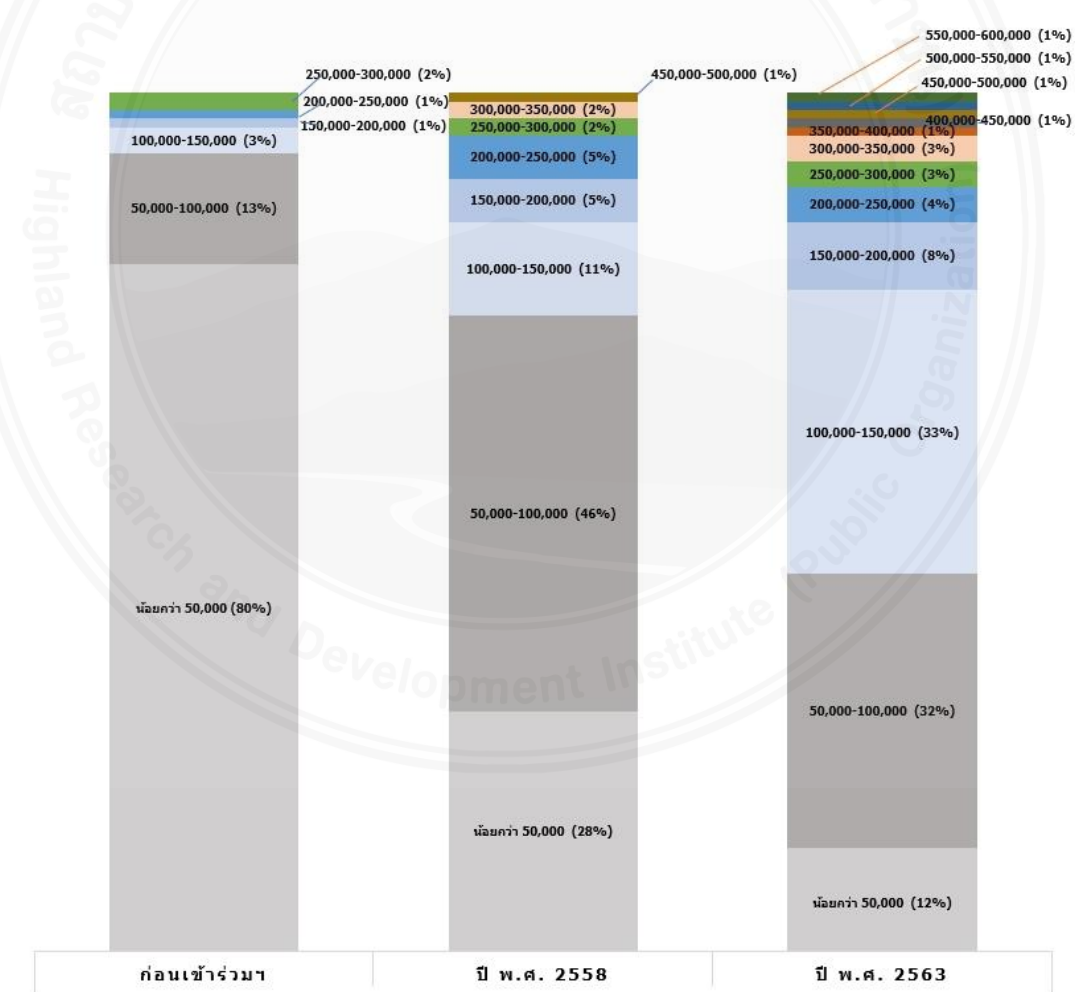

ภาพที่ 63 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส.

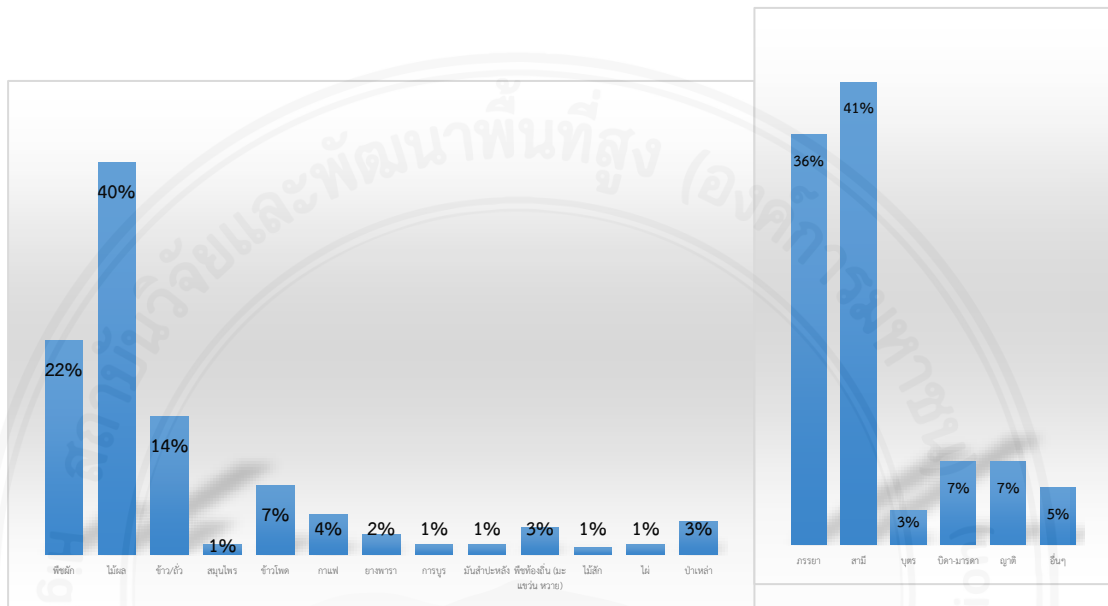
ภาพที่ 64 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล

(2) รายได้ต่อปีของครัวเรือน พบว่าโดยภาพรวมครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนส่วนใหญ่หรือคิดเป็น 60% มีรายได้ต่อปี 50,000-150,000 บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ที่ครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 82% มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท ทั้งนี้แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร

ภาพที่ 65 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส.

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าโดยภาพรวมครัวเรือนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลง คิดเป็น 35% ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินขนาดพื้นที่ 4 ไร่ขึ้นไป คิดเป็น 75% และพืชที่ปลูกหลายชนิด ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด กาแฟ ยางพารา พืชท้องถิ่น (มะแขว่น หวาย) ป่าเหล่า มันสำปะหลัง สมุนไพร ไม้สัก ไม้ การบูร ตามลำดับ ทั้งนี้พืชที่ทั้ง 3 ชาติพันธุ์ปลูกเหมือนกัน จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว กาแฟ สำหรับสัดส่วนผู้มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร พบว่า สามีและภรรยา มีสัดส่วนที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน

ภาพที่ 66 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก รวมทั้งสัดส่วนการมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรของครัวเรือนสตรีผู้ให้ข้อมูล

4.3) มิติด้านสังคมและชุมชน

บทบาทของสตรีในมิติด้านสังคมและชุมชน ประกอบด้วย ตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน สิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ความสามารถในการเข้าถึงหรือการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ การร่วมพัฒนาหมู่บ้านและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ผลการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 31% ดำรงตำแหน่งในผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการในชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่ม 9% ประธานกลุ่ม 6% อสม. 6% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4% คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% ผู้ใหญ่บ้าน 1% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% ด้านสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีบัตรสวัสดิการของรัฐ 73% กองทุนหมู่บ้าน 20% กองทุนบทบาทสตรี 6% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 1% ด้านความสามารถในการเข้าถึงหรือการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 82% มีความสามารถในการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ โดยในจำนวนนี้ 94% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 75% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 12% ทำธุรกรรมทางการเงิน 6% และอื่นๆ 1% ทั้งนี้จากข้อสังเกตพบว่าสตรีชาติพันธุ์ม้งผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีความสามารถในการเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ รองลงมา คือ สตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน คิดเป็น 92% และสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คิดเป็น 55%

ด้านการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน จำนวน 4 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 55% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 18% เป็นปราชญ์ชาวบ้านและผู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 10% เท่ากัน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน คิดเป็น 68% โดยเหตุผลหลักของการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มสตรีโดยภาพรวม คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้หากพิจารณารายกลุ่มชาติพันธุ์จะพบเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ต่างกัน โดยเหตุผลของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ เห็นความสามารถของตนในการเป็นแกนนำของกลุ่ม สำหรับกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้ง เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้า เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยส่วนใหญ่กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งและอัวเมี่ยนต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัว คิดเป็น 81% และ 72% ตามลำดับในขณะที่กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อส่วนใหญ่สามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง คิดเป็น 68%

5) ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5

ผลการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ โดยภาพรวมพบตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลที่สามารถเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือได้ คิดเป็น 82% ซึ่งในจำนวนนี้มีสัดส่วนของกลุ่มสตรีที่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน คิดเป็น 94% จากสตรีที่มีโทรศัพท์มือถือ ซึ่งใช้เข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 75% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 12% ทำธุรกรรมทางการเงิน 6% และอื่นๆ 1% ตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับปานกลาง คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับน้อย คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 31% เป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 15% อสม. 6% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4% คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% ผู้ใหญ่บ้าน 1% และสมาชิก อบต./เทศบาล 1%

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

การศึกษาและพัฒนากระบวนการเสริมสร้างบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในชุมชนโครงการหลวงและ สวพส. ที่เหมาะสมกับชาติพันธุ์และระดับการพัฒนาของแต่ละชุมชน รวมทั้งศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมกับ สวพส. ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 การทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีในชุมชนโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

5.1.1 ทบทวนผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564) ในชุมชนโครงการหลวง 12 แห่ง ประกอบด้วย อินทนนท์ ขุนวาง แม่แฮ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุน ผาตั้ง ปังค่า และพระบาทห้วยต้ม ครอบคลุมกลุ่มสตรี 7 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง คนเมือง ลาหู่ อาข่า จีนยูนนาน และอัวเมี่ยน ซึ่งเป็นตัวแทนพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์และมีกลุ่มสตรีที่เข้มแข็งที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 1,823 คน พบว่า

1) ข้อมูลทั่วไปและการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-60 ปี (74%) รองลงมาคือ 60 ปีขึ้นไป (13%) โดย 65% ได้รับการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (44%) และระดับประถมศึกษา (43%) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (74%) กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง (80%) และ 41% มีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง โดยกิจกรรมการเข้าร่วม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอาชีพ เข้าร่วมมากที่สุดในการปลูกพืช (79%) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเข้าร่วมมากที่สุด 3 กิจกรรม คือ กลุ่มสตรีแม่บ้าน 39% สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวง 27% กลุ่มออมทรัพย์ 15% ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเข้าร่วมมากที่สุด 3 กิจกรรม คือ การปลูกป่า 32% การทำแนวกันไฟ 31% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 13%

2) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 72% มีความเห็นว่าชุมชนและสังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต พิจารณาจากสัดส่วนสตรีที่สามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมหารายได้ของครัวเรือน จำนวนสตรีที่เข้าร่วมประชุม สัดส่วนสตรีที่ร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ และสตรีที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมฯ ในระดับปานกลาง-มาก (72%) ซึ่งเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับอดีตที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด-น้อย (46%)

3) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรี ใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว ผลโดยภาพรวมพบว่า ด้านครอบครัว พบการมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุด เรื่องการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันของครัวเรือน (63%) ระดับปานกลาง 3 เรื่อง คือ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (48%) การเลือกชนิดพืชหรือสัตว์สร้างรายได้ (46%) การหาแหล่งทุนและสินเชื่อ

เพื่อการเกษตร (43%) ด้านการวางแผนอนาคตของครอบครัว พบการมีส่วนร่วมมากที่สุด 3 ลำดับ คือ การวางแผนการประกอบอาชีพ (22%) การดูแลรักษาสุขภาพ (21%) การศึกษาของบุตร (19%) ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว พบการมีส่วนร่วมมากที่สุด 3 ลำดับ คือ การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย (29%) การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อคนในครอบครัว (28%) การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด (28%) และ ด้านการศึกษาของบุตร ภรรยาและสามีมีส่วนร่วมตัดสินใจในสัดส่วนที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน โดยส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 49% และระดับพอใจแล้ว 33%

มิติด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมฯ ระยะกลาง (พ.ศ. 2558) และปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ผลโดยภาพรวมพบว่า ด้านความมั่นคงทางอาหาร กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 สตรีผู้ให้ข้อมูล 90% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค บางครอบครัวมีข้าวเหลือแบ่งให้ญาติหรือจำหน่าย ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าว มีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวลดลง เช่น จาก 3 - 4 เดือนลดเหลือ 1-2 เดือน จาก 1 - 2 เดือน เป็นมีข้าวเพียงพอ เป็นต้น ทั้งนี้สถานการณ์การขาดแคลนข้าวปี พ.ศ. 2563 ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สมาชิกในครอบครัวบางส่วนกลับมาอยู่ในชุมชน ทำให้จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่จริงเพิ่มขึ้นชั่วคราวในช่วงสถานการณ์วิกฤต สำหรับปัญหาขาดแคลนข้าวส่วนใหญ่สามีเป็นผู้ตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหานอกจากนี้ยังพบว่ามีการเข้าถึงแหล่งอาหารได้หลากหลายมากขึ้นทั้งพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร และเนื้อสัตว์บริโภค ยกเว้นศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม เนื่องจากในอดีตชุมชนภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฯ เป็นชุมชนที่บริโภคอาหารมังสวิรัต แต่ปัจจุบันเศรษฐกิจดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น บุตรหลานย้ายออกไปศึกษาหรือทำงานนอกชุมชนมากขึ้น จึงบริโภคเนื้อสัตว์เมื่อนอกชุมชน และบางชุมชนเริ่มบริโภคเนื้อปลา แต่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น

ด้านรายได้ต่อปีของครัวเรือน ผลโดยภาพรวมพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือน 33% มีรายได้ต่อปี 100,000-150,000 บาท และ 32% มีรายได้ต่อปี 50,000-100,000 บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมฯ ที่ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท (80%) ซึ่งแหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร ทั้งนี้บางชุมชนอาจมีรายได้จริงสูงกว่ารายได้จากการเก็บข้อมูล เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่จดบันทึกรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ทำให้จำข้อมูลย้อนหลังไม่ได้และส่วนใหญ่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลรายได้ให้กับผู้อื่น นอกจากนี้รายได้จากการเก็บข้อมูล ซึ่งมีหลายแหล่งที่มา เช่น ฝ้ายตลาดโครงการหลวง พ่อค้าคนกลาง การจำหน่ายผลผลิตในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น จึงสูงกว่าข้อมูลรายได้ในรายงานของโครงการหลวงที่เป็นข้อมูลเฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ้ายตลาดโครงการหลวง ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลงและมีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกมีหลายชนิด ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว กาแฟ ชา ข้าวโพด ไม้ดอก และการเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ โดยสตรี 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

มิติด้านสังคมและชุมชน ผลโดยภาพรวมพบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 16% ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 4% ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 6% ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ บัตรสวัสดิการของรัฐ 67% กองทุนหมู่บ้าน 17% กองทุนบทบาทสตรี 4% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 12% ด้านการเข้าถึง/เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล

82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ ซึ่งในจำนวนนี้ 92% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 74% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 10% ทำธุรกรรมทางการเงิน 7% ถ่ายรูปและขายสินค้าออนไลน์ 1% ด้านพัฒนาหมู่บ้าน พบการมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 46% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 22% เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 13% ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน 72% โดยเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยสตรีสามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง 41% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบ ภายหลัง 2% และต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัว 57%

4) ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ พบตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลสามารถเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือได้ 1,495 คนหรือคิดเป็น 82% ซึ่งในจำนวนนี้มีสัดส่วนผู้ที่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน 1,375 คนหรือคิดเป็น 92% จากสตรีที่มีโทรศัพท์มือถือ โดยใช้เข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 74% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 10% ทำธุรกรรมทางการเงิน 7% ถ่ายรูปและขายสินค้าออนไลน์ 1% ผลสัมฤทธิ์ระดับปานกลาง คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ผลสัมฤทธิ์ระดับน้อย คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 16% เป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 4% ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 6%

5.1.2 ทบทวนข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในชุมชนโครงการหลวง (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564) ให้สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วทั้งที่ แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักสูตรรวมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรีสำหรับทุกสถานี/ศูนย์ฯ โดยจัดลำดับความสำคัญดังนี้ (1) การพัฒนาความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ เพื่อใช้ยกระดับการผลิตและการตลาดแบบใหม่ (2) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มสตรีที่มีอยู่เดิม (3) การพัฒนาทักษะการพูด การนำเสนอในที่สาธารณะ และเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ (4) การส่งเสริมให้เยาวชนสตรีได้รับทุนการศึกษาเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและกลับมาพัฒนาชุมชนตนเองได้ (5) การจัดตั้งสภาเครือข่ายสตรีในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อพัฒนาผู้นำสตรีและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสตรีที่หลากหลายทางชาติพันธุ์ และส่วนที่ 2 หลักสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับกลุ่มสตรีในบริบทพื้นที่ที่ต่างกัน

ด้าน	กิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรี
อาชีพ	1. การสนับสนุนองค์ความรู้/ทักษะอาชีพการปลูกพืชทางเลือกที่ใช้น้ำน้อย (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 2. การส่งเสริมให้กลุ่มสตรีเข้าถึงแหล่งทุน (ที่ไม่ใช่สินเชื่อ) จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อลงทุนในการพัฒนาโครงการ/ธุรกิจของกลุ่ม (อินทนนท์ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า และพระบาทห้วยต้ม) 3. การสนับสนุนความรู้ระบบตลาดออนไลน์ให้เชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)

ด้าน	กิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะของสตรี
แปรรูปและ หัตถกรรม	4. การพัฒนางานหัตถกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย ออกแบบให้ทันสมัย เทคนิคการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติให้ติดทนนาน รวมถึงการใช้เทคโนโลยี/เครื่องจักรใน ยกระดับสินค้าหัตถกรรม และการตลาดที่ต่อเนื่องทั้งที่จำหน่ายผ่านตลาดโครงการหลวง และตลาดอื่น (อินทนนท์ ขุนวาว แม่แอ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 5. การสนับสนุนการยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร ให้มีตราสินค้าและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงการแปรรูปอาหารจากผลผลิตทางการเกษตร (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	6. การอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดภูมิปัญญา/ประเพณี/วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น อาหาร จักสาน พืชท้องถิ่น พืชสมุนไพร การแต่งกาย ฯลฯ ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนโครงการหลวง เพื่อส่งเสริมให้คนมาเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์คุณภาพในชุมชน (อินทนนท์ แม่แอ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
ผู้สูงอายุ	7. การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้นและครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การเพาะเห็ด งานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง รวมถึงตลาดรองรับสินค้า (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
โภชนาการ	8. การสนับสนุนองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีนทางเลือกที่หลากหลาย มีคุณภาพ และมีคุณค่าทางโภชนาการ โดยเป็นทั้งผู้ปลูกและผู้แปรรูปอาหารจาก วัตถุดิบในพื้นที่ (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
เครือข่าย การเรียนรู้	9. การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และสินค้าของ เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือผลิตภัณฑ์แบบเดียวกัน (อินทนนท์ แม่แอ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)
สุขภาวะของ ครัวเรือน	10. การเสริมสร้างความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน (แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม) 11. การเสริมสร้างความรู้เรื่องการจัดการสุขอนามัยในครัวเรือนและการจัดการขยะ (อินทนนท์ แม่แอ แม่แพะ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง ปังค่า พระบาทห้วยต้ม)

5.1.3 คัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมายในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง โดยพิจารณาจากกลุ่มสตรีที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีอาหารและรายได้ที่เพียงพอ รวมถึงพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน/ปัญหา กำหนดโจทย์วิจัย และแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เหมาะสมกับการเรียนรู้ และวิถีชีวิตของกลุ่มสตรีเป้าหมาย พบว่า

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปังค่า กลุ่มสตรีเป้าหมาย 3 กลุ่ม 2 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าปักอ้าวเมียนบ้านปางค่าใต้ สมาชิก 14 คน มีผลิตภัณฑ์ คือ เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก ผ้าพันคอ โดยจำหน่ายผ่านตลาดโครงการหลวงเป็นหลักและลูกค้าต่างจังหวัดบางส่วน สมาชิกมีทักษะและฝีมือในงานปักที่ละเอียด แต่รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่ตอบโจทย์ของผู้บริโภคที่หลากหลาย

ไม่เข้าถึงความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยหรือสถานการณ์ ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มที่มีทักษะการตัดเย็บและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้เพียง 5 คน กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านสิบสองพัฒนา สมาชิก 20 คน จดทะเบียนวิสาหกิจกลุ่มภายใต้ชื่อ กลุ่มแปรรูปผ้าปักชนเผ่าและผ้าเขียนเทียน มีเป้าหมายในการยกระดับงานหัตถกรรมสู่อาชีพสร้างรายได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านผ้าปักและผ้าเขียนเทียนชาติพันธุ์ม้ง แต่พบปัญหาต้นทุนที่แพงเป็นวัตถุดิบหลักในการย้อมสีมีราคาสูงและบางช่วงไม่มีจำหน่าย ขาดองค์ความรู้ในการขยายพันธุ์ต้นห้อม หากกลุ่มสามารถปลูกและขยายพันธุ์ต้นห้อมได้ จะช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดความเสี่ยงของการไม่สามารถพัฒนาสินค้าหัตถกรรมได้ต่อเนื่องเพราะขาดวัตถุดิบย้อมสี กลุ่มผ้าเขียนลายเทียนบ้านม้งใหม่ ยังไม่ได้จดทะเบียนวิสาหกิจ มีผู้ที่เขียนผ้าลายเทียนได้ 10 คน แต่มีผู้สนใจสร้างรายได้จากผ้าเขียนเทียน 4 คน โดยผลิตผ้าเขียนเทียนขนาด 0.60 x 6 เมตร ส่งให้ศูนย์ศิลปชีพผ่านตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) สร้างรายได้ประมาณ 60,000 บาทต่อคนต่อปี กลุ่มต้องการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคที่หลากหลาย รวมทั้งช่องทางการตลาดแบบใหม่

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ลาหู่บ้านห้วยชมภู จดทะเบียนวิสาหกิจกลุ่มภายใต้ชื่อ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตการเกษตรบ้านห้วยชมภู มีผลิตภัณฑ์ คือ ยาหม่องน้ำ ยาหม่องขี้ผึ้ง ลูกประคบสมุนไพร 14 ชนิด และสมุนไพรแห้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่มีในชุมชนและต่อยอดภูมิปัญญาด้านตำรับยาจากหมอยาในชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่มียอดจำหน่ายสูงสุด คือ ยาหม่องแบบน้ำและแบบขี้ผึ้ง ลูกประคบขายได้น้อย เนื่องจากราคาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับท้องตลาด ส่วนสมุนไพรแห้งเป็นสินค้าเฉพาะกิจส่งให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์ กลุ่มมีจุดแข็งเรื่องหมอยาและปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและตำรับยา สมาชิกมีทักษะใฝ่รู้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผู้นำชุมชนมีเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถเชื่อมโยงตลาดได้ แต่จุดอ่อน คือ ระบบสัญญาณเครือข่ายในชุมชนไม่เสถียร มีสัญญาณบางจุดหรือบางช่วงเวลา และมีสมาชิกที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับน้อย

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม กลุ่มสตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มและบ้านนาเลียง ชุมชนภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ เน้นบริโภคผักและโปรตีนจากถั่วเหลืองเป็นหลัก โดยถั่วเหลืองส่วนใหญ่นำเข้ามาจากจังหวัดตาก ซึ่งอาจพบการปนเปื้อนสารเคมีเกษตรและต้นทุนค่าขนส่งได้ **4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง** กลุ่มสตรีผู้สูงอายุคนเมืองบ้านปางบง ในการรวบรวมภูมิปัญญาด้านปางบง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านอาหาร (2) ด้านสมุนไพร (3) ด้านที่อยู่อาศัย และ (4) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และ **5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ** กลุ่มสตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและม้ง จาก 6 กลุ่มบ้าน ที่จะพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากร เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับหลักสูตรการเรียนรู้งานโครงการหลวง International Workshop ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาแบบโครงการหลวงในระดับนานาชาติ 5 หลักสูตร โดย 1 ใน 5 หลักสูตร คือ บทบาทสตรีกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงบทบาทความเท่าเทียมของชายหญิงในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ทั้งนี้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮและสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ได้รับเลือกเป็นพื้นที่เรียนรู้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดและการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นที่สูง ที่มีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์มานานกว่า 4 ทศวรรษ

5.1.4 ทดสอบกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมายในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มสตรีเป้าหมาย พิจารณาจากกลุ่มสตรีที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีอาหารและรายได้ที่เพียงพอ รวมถึง

พื้นที่ที่เป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 ฝ่าย การออกแบบและคัดเลือกวิธีการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย การเรียนรู้ในห้องเรียน การฝึกปฏิบัติจริง ระบบพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์และออนไลน์ และการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น การทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง 3 กลุ่มการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มนอกภาคการเกษตร ด้วยการพัฒนาสินค้าต้นแบบ การร่วมออกแบบตราสินค้าและฉลากผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มในภาคการเกษตร ด้วยการดำเนินการในระดับแปลง และกลุ่มพัฒนาภาวะการเป็นผู้นำ ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ดำเนินการร่วมกับกลุ่มสตรี เป้าหมายในชุมชนโครงการหลวง 5 แห่ง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 3 แห่ง ดังนี้

(1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า 3 กิจกรรม ได้แก่ (1) การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากงานหัตถกรรมในยุคหลังโควิด ให้กับกลุ่มสตรี 3 ชชาติพันธุ์ คือ อีวเมี่ยนบ้านปางค่าใต้ ม้งบ้านสิบสองพัฒนาและบ้านม้งใหม่ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทและลักษณะของผู้บริโภคในยุคหลังโควิด ความต้องการสินค้า หัตถกรรมของผู้บริโภคแต่ละประเภท เทคนิคการจับคู่สี แพลตฟอร์มตลาดสินค้าหัตถกรรมออนไลน์ เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อการออกแบบที่ตอบโจทย์กลุ่มลูกค้า พร้อมฝึกการใช้เครื่องมือ โดยคุณอิมหทัย กันจันะ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาธุรกิจและนวัตกรรม สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) วิทยาการได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของผู้บริโภคในยุคหลังโควิด (พ.ศ. 2565 – 2567) 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนเจ้าระเบียบ จะป้องกันตัวจากความไม่แน่นอน พึ่งพาความสม่ำเสมอเป็นกลไกการอยู่รอด รู้ว่าอะไรอยู่ข้างหน้า (ดีหรือไม่ดี) เพื่อเตรียมรับมือ กลุ่มผู้เชื่อมโยง ต้องการหลีกเลี่ยงความเร่งรีบ มีการบริหารจัดการชีวิตเป็นส่วน (ซื้อสินค้ารวมกันเพื่อให้ได้ราคาถูก/ลงทะเบียนซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อสิทธิประโยชน์ที่ดีกว่า) ลาออกจากงานเพื่อค้นหาความหมายของชีวิต ส่วนมากอยู่ใน Gen Y และ Z คนกลุ่มนี้เป็นปัจจัยทำให้ธุรกิจแบบเดิมล่มสลายและเกิดธุรกิจใหม่หรือ Start Up กลุ่มหมกมุ่นกับความทรงจำเก่าๆ จะยึดตัวเองกับความทรงจำในอดีตเพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความเครียดและความกดดันจากโรคระบาด ทำให้รู้สึกผิดในจิตใจจากการตัดสินใจผิดพลาดเพราะปัจจัยรอบตัวในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เลือกลงใจแต่สิ่งดี พยายามตัดสิ่งที่ Toxic รอบตัว และ กลุ่มผู้รับรู้/สัมผัสแบบใหม่ ใช้ชีวิต 2 รูปแบบในเวลาเดียวกัน พยายามสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตทั้งโลกดิจิทัลและโลกแห่งความเป็นจริง สรุปว่าคนกลุ่มนี้ไม่เกรงกลัวต่อเทคโนโลยีแต่กำลังใช้ชีวิตด้วยความหวังในการก้าวสู่โลกใหม่อย่างสมดุล

(2) การพัฒนาต้นแบบสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อีวเมี่ยนบ้านปางค่าใต้ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดยุคหลังโควิด 3 แบบ ได้แก่ กระเป๋านอกประสงค์แบบพกพา (พับได้) กว้าง 35 เซนติเมตร สูง 37 เซนติเมตร และลึก 11 เซนติเมตร กระเป๋าสะพายขนาดเล็ก กว้าง 20 เซนติเมตร สูง 15 เซนติเมตร และลึก 8 เซนติเมตร และกระเป๋าสะพายขนาดใหญ่ กว้าง 52 เซนติเมตร สูง 35 เซนติเมตร และลึก 17 เซนติเมตร (3) การปลูกทดสอบต้นหอมของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งบ้านสิบสองพัฒนา ในโรงเรือนขนาด 6 x 24 เมตร ล้อมตาข่ายสีดำ 50% ด้านข้างเพื่อป้องกันไก่ และตาข่ายสีดำ 70% ด้านบนเพื่อพรางแสงแดด พร้อมติดตั้งระบบน้ำหยดและแบบพ่นฝอย ป้องกันจิ้งจอกด้วยวิธีกล โดยใช้หลอดขานมไข่มุกผ่าครึ่งสวมรอบลำต้นเหนือดินร่วมกับการสำรวจและจับทำลาย แทนการใช้สารเคมีเกษตร หลังปลูกทดสอบ 5 สัปดาห์ ต้นหอมเจริญเติบโตดีทั้งแบบใบกว้างและใบแคบ เริ่มแตกยอดใหม่ จากการสังเกต พบว่า ต้นหอมที่ไม่ได้รับความเสียหายจากน้ำไหลผ่าน เจริญเติบโตดีกว่าต้นที่ได้รับความเสียหายจากน้ำไหลผ่าน ต้นหอมแบบใบกว้างแตกพุ่มน้อยกว่าแบบใบแคบ

(2) **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น** 2 กิจกรรม คือ (1) การยกระดับผลิตภัณฑ์ลูกประคบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เช่น สรรพคุณ ขนาด ราคา รวมถึงวิธีการใช้งานที่เหมาะสมกับคนในชุมชนเมือง เป็นต้น อยู่ระหว่างรอผลวิเคราะห์สรรพคุณของโพลีที่เป็นวัตถุดิบหลักของลูกประคบ และ (2) การพัฒนาตราสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนลาหู่ เพื่อใช้สื่อสารกับลูกค้า โดยสามารถใช้ได้กับสินค้าทุกชนิด/ประเภท โดยใช้รูปภาพ ลายเส้น และสีหลักที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนลาหู่ เช่น รูปชายหญิงสวมชุดชาติพันธุ์ลาหู่ดำ รูปภูเขา แสดงถึงตัวตนของคนที่มาจากพื้นที่สูง รูปดวงอาทิตย์ สื่อถึงพลังงานและแสงสว่าง และสีหลัก คือ ดำ แดง และเขียว ทั้งนี้ได้นำร่องการใช้ตราและฉลากสินค้ากับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ 2 งาน หลังนำร่องการใช้ พบว่า ตราสินค้ามีสื่ออ่อนทำให้มองเห็นไม่ชัด ฉลากสินค้ามีตัวอักษรขนาดเล็กและข้อมูลยังไม่ครอบคลุม ซึ่งมีแผนประชุมร่วมกับกลุ่มสตรีเพื่อพัฒนาตราและฉลากสินค้า รวมทั้งจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในระยะต่อไป

(3) **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม** 2 กิจกรรม คือ (1) การปลูกทดสอบถั่วเหลืองในช่วงปลายฤดูฝนหรือสภาพไร่ (สิงหาคม 2565) พร้อมล้อมสแลนรอบแปลงเพื่อป้องกันไ้ในแปลงของสตรี 2 ราย คือ นางนันทา ชูทรัพย์เจริญ และนางสมร พงษ์ประทุมพร หลังปลูกทดสอบ 93 วัน ต้นถั่วเหลืองส่วนใหญ่แห้ง แต่เมล็ดยังค่อนข้างนุ่ม บีบและกัตง่าย ความชื้นสูง โดยปกติถั่วเหลืองมีอายุเก็บเกี่ยว 90-120 วัน สังเกตจากต้นถั่วเหลืองจะแห้ง เมล็ดข้างในแข็ง บีบหรือกัตไม่ค่อยได้ แต่ครั้งนี้จำเป็นต้องเก็บเกี่ยวแล้วนำมาตากแดดไล่ความชื้น เพราะมีพยากรณ์ว่าฝนจะตก ถ้าโดนฝนผลผลิตจะเสียหาย สำหรับการตากแดดให้ตากจนเมล็ดแห้ง ซึ่งเมื่อตีแล้วเมล็ดหลุดง่าย จากนั้นแบ่งเมล็ดเป็น 2 ส่วนไว้แปรรูปและใช้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกในปีต่อไป และ (2) การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเต้าหู้ก่อนจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกโดยใช้ถั่วเหลืองที่ปลูกได้ในชุมชน (แปลงทดสอบ) ด้วยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มเกษตรกรชายและหญิงบ้านพระบาทห้วยต้ม และบ้านนาเลียง เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ โดยนางนันทา ชูทรัพย์เจริญ สตรีนำร่อง ได้เล่าประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้ คือ ปลูกง่าย ดูแลไม่ยาก ใช้ปุ๋ยน้อย ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงเท่าที่จำเป็น แต่ปัญหาสำคัญในครั้งนี้ คือ ไก่ของเพื่อนบ้านที่จิกกินต้นอ่อน จากนั้นได้สาธิตและร่วมกันทำเต้าหู้ก่อนตามที่ขั้นตอนและกระบวนการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา คือ คุณพ่อจะโพ อาจหาญเจริญกิจ โดยใช้วัตถุดิบจากถั่วเหลืองที่ปลูกเองในชุมชน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้การทำเต้าหู้ก่อนและการแปรรูปถั่วเหลืองเป็นทอดมัน

(4) **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง** รวบรวมภูมิปัญญาบ้านปางบง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านอาหารและยา ต้นชาและพืชท้องถิ่นสามารถใช้ประกอบอาหารได้หลายอย่าง เช่น ยำใบเมี่ยง ดอกชาชุบแป้งทอดหรือใส่แกงแค ชาชงสำหรับดื่มจากยอดชา โดยคณะนักวิจัยได้ร่วมกับนางสาวกรรณิกา ศรีลัษ นักวิจัยด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร สวพส. ส่งตัวอย่างชาอัสสัมของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญ 13 รายการ โดยคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญที่อยู่ในระดับปลอดภัย 3 รายการ ได้แก่ (ก) ความคงสภาพที่เวลาทดสอบ 4 สัปดาห์สภาวะเร่งสลับอุณหภูมิ 30 และ 4 องศาเซลเซียส (ข) ความปลอดภัย: ไม่พบโลหะหนัก/พบไม่เกินค่าการยอมรับ (ค) ความบริสุทธิ์และสารปนเปื้อน: การเหลือตกค้างของสารตัวทำลายที่เป็นเอทานอลพบไม่เกินค่าการยอมรับ ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาและสารสำคัญที่อยู่ในระดับสูงที่สุด 10 รายการ ด้านที่อยู่อาศัย ชุมชนสร้างที่อยู่อาศัยโดยใช้ไม้เหี้ยน (ไม้เลื้อย) ทำเป็นเกล็ดมุงหลังคา เนื่องจากเป็นไม้เนื้อเบาที่มีความทนทาน และใช้ไม้ก่อ จำปี จำปา ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งทำพื้นและฝาบ้าน ด้านการใช้ที่ดิน จากภูมิปัญญาของชุมชนเมี่ยงที่เน้นการปลูก

พืชอาหารผสมผสานในสวนเมืองและบริเวณบ้าน เพื่อรักษาเรือนยอดไม้ที่มีความหลากหลายระดับ และให้ร่มเงาต้นชา ใช้การทับถมของซากใบไม้เป็นปุ๋ยธรรมชาติ ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ด้วยรากต้นไม้ใหญ่ เช่น ไม้ตะเคียน ไม้จามปี เป็นต้น อนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ไม้ยืนต้นดั้งเดิม เช่น ลิ้นจี่ มะค้อ ฝั่ คู่กับการปลูกกาแฟ อาโวคาโด เสาวรส และเมืองที่เป็นพืชเศรษฐกิจ รวมทั้งการอนุรักษ์ ป่าหัวสวนและป่าชุมชน ประมาณ 400 ไร่ ป่าอนุรักษ์ ประมาณ 2,500 ไร่ ด้านจักสานและวัฒนธรรม การสืบสานและรักษาการสานเครื่องรางป้องกันสิ่งไม่ดี (ตาแหลว) จากรุ่นพ่อรุ่นแม่ คือ อ้ายจันทร์ดีบ คำรินทร์ อายุ 96 ปี และอ้ายศรีไ้ คำรินทร์ อายุ 84 ปี ปรากฏอยู่ในหมู่บ้าน และสืบทอดมายังรุ่นลูก คือ พ่อเสรีฐ พวงเสน อายุ 70 ปี เพื่อให้องค์ความรู้ด้านการจักสานและวัฒนธรรมยังคงอยู่

(5) **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ** วางแผนพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอด ความรู้ของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและม้ง 9 คน จาก 6 กลุ่มบ้าน ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งได้รับเลือกเป็นพื้นที่เรียนรู้ในงานโครงการหลวง International Workshop เนื่องจากเป็นพื้นที่ ต้นแบบการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดและการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นที่สูง ที่มีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ มานานกว่า 4 ทศวรรษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาแบบโครงการหลวง ในระดับนานาชาติ 5 หลักสูตร โดย 1 ใน 5 หลักสูตร คือ บทบาทสตรีกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่แสดงถึงบทบาทความเท่าเทียมของชายหญิงในการมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน

(6) **โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่** ทดสอบการยกระดับกลุ่มวิสาหกิจ ผู้ปลูกผักปลอดภัยบ้านใหม่สู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ด้วยหลักแนวคิด คน-ของ-ตลาด พบว่า ด้านคน (1) กลุ่มวิสาหกิจฯ มีสมาชิก 33 คน อายุเฉลี่ย 62 ปี เป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ที่ยังสามารถทำงานภาคเกษตรได้ในระดับดี กลุ่มเข้มแข็ง รายได้รวม 600,000-700,000 บาทต่อปี สมาชิกมีความใฝ่รู้ที่จะพัฒนาตนเองและกลุ่ม มีทักษะและประสบการณ์การปลูกผักในระดับดีและ มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง (2) ลูกค้า ได้แก่ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในอำเภอ สองแคว 60% คนในชุมชน 20% ลูกค้าที่สัญจรผ่าน 10% และโรงเรียน โรงพยาบาล 10% (3) กลุ่มผู้ประกอบการในห่วงโซ่การผลิตของกลุ่มวิสาหกิจฯ 10 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเครื่องจักรกล การเกษตรไถพรวนและเตรียมแปลงปลูก กลุ่มผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมัก กลุ่มเมล็ดพันธุ์และเพาะกล้า กลุ่มผู้ปลูกผักโซนเหนือ กลุ่มผู้ปลูกผักโซนใต้ กลุ่มผู้ปลูกผักโซนริมน้ำยาว กลุ่มคัดแยกและบรรจุ ผลผลิต กลุ่มผู้ขายผักที่ร้านค้าชุมชน กลุ่มผู้จัดส่งผลผลิตไปยังลูกค้า และกลุ่มออมทรัพย์ ด้านของ ผักที่ตลาดชุมชนต้องการกว่า 33 ชนิด ในพื้นที่ 38 ไร่ ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดี (GAP) ผักมีความสดใหม่ทุกวัน เนื่องจากร้านค้าชุมชนที่จำหน่ายผลผลิตอยู่ใกล้แปลงปลูก ผลผลิตราคาถูกเพราะไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่พบปัญหาการระบาดของโรคและแมลงในฤดูร้อน เนื่องจากไม่ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช น้ำท่วมแปลงปลูกช่วงฤดูฝน เนื่องจากอยู่ติดลำน้ำยาว ด้านตลาด เป็นตลาดเชิงรับในระดับชุมชนที่รอผู้บริโภคมาซื้อผลผลิตที่ร้านค้า ไม่มีการสื่อสารการตลาด เชิงรุกเกี่ยวกับผลผลิตที่ดี ใหม่ สด และปลอดภัย จึงสนับสนุนการผลิตสื่อที่บรรจุข้อมูลเปรียบเทียบ ผักทั่วไปกับผัก GAP เพื่อสร้างความมั่นใจให้ลูกค้าและนำเสนอด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (QR code)

(7) **โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว** สนับสนุนการต่อยอด ฐานความรู้เดิมของกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านปางปูก ด้วยหลักแนวคิด คน-ของ-ตลาด พบว่า ด้านคน กลุ่มผู้สูงอายุ สมาชิก 183 คน อยู่ในช่วงอายุ 60 - 76 ปี มีความใฝ่รู้ที่จะพัฒนาตนเอง มีการสั่งสม ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ช่วยสร้างสุข อย่างสมวัยที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อกับการสร้างอาชีพเสริม มีวัดปางปูกเป็นพื้นที่การเรียนรู้

และเป็นศูนย์รวมจิตใจ วัตถุประสงค์หลักในการทำกิจกรรม คือ เพื่อใช้เวลาว่างช่วงที่ลูกหลานไปทำงานนอกบ้านให้เกิดประโยชน์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ขยับร่างกายและช่วยลดปัญหาการเกิดโรคในกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านของ (1) กิจกรรมสร้างสรรค์ในการสร้างสุขอย่างสมวัยที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อกับการสร้างอาชีพเสริม ได้แก่ พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผลิตดอกไม้จันทน์ บายศรี ไม้กวาดอาหารพื้นบ้าน (2) กิจกรรมดูแลสุขภาพกายและใจ ได้แก่ ออกกำลังกาย กีฬาพื้นบ้าน เยี่ยมผู้ป่วยของจิตอาสาพร้อมกับ อสม. ตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้นร่วมกับโรงพยาบาลสองแควทุกเดือน ปฏิบัติธรรมทุกวันพระ (3) กิจกรรมการออมเงิน ปัจจุบันมีสมาชิก 70 คน เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุออมเงิน ปัจจุบันมีเงินออมประมาณ 500,000 บาท การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุมีแหล่งออมเงินและได้ดอกเบี้ย เงินปันผล ช่วยเหลือให้สมาชิกกู้ยืม เพิ่มความสะดวกในการเดินทางเบิก-ถอนเงิน เพราะสถาบันการเงินอยู่ในชุมชน ด้านตลาด เป็นตลาดเชิงรับในระดับชุมชน ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่พัฒนาจากการเข้ารับการฝึกอบรมของผู้สูงอายุ ยังไม่มีการเข้าถึงแหล่งความรู้ออนไลน์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องความต้องการของตลาด จึงสนับสนุนการต่อยอดฐานความรู้เดิมของกลุ่มในการทำดอกไม้จันทน์รูปดอกชบาหนู ผ่านการเรียนรู้จากสื่อออนไลน์ของคณะนักวิจัย

(8) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงน้ำแบ่ง รวบรวมภูมิปัญญาลายปักผ้า อ้าวเมียนบ้านน้ำแบ่ง ซึ่งลวดลายงานปักบนผืนผ้าของชาติพันธุ์อ้าวเมียนเป็นลวดลายโบราณที่เป็นเอกลักษณ์และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมักเกี่ยวข้องกับผูกพันกับตำนานและความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผสมผสานลวดลายจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของใช้ในครัวเรือน พืชผัก ผลไม้ สัตว์ป่า โดยเฉพาะเสื้อซึ่งชาวอ้าวเมียนนำลักษณะท่าทางต่างๆ มาจินตนาการสร้างสรรค์เป็นลวดลายบนผืนผ้ามากที่สุด ลวดลายงานปักยังยึดการใช้สีเส้นด้ายไม่น้อยกว่า 7 สีหลักตามตำนาน ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วง สีดำ และสีขาว สำหรับเทคนิคการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าเป็นการปักลวดลายจากทักษะ ความชำนาญ และความแม่นยำด้วยเทคนิคเฉพาะตัว ตั้งแต่วิธีการจับเข็มที่ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้จับตรงกึ่งกลางเข็ม วางนิ้วกลางอยู่หน้านิ้วชี้ ที่สำคัญเป็นการปักโดยคว่ำเอาด้านหน้าของผ้าลงหงายด้านหลังของผ้าขึ้น ปักลวดลายจากด้านหลังผ้า โดยไม่พลิกมองด้านหน้าในขณะที่ปัก ลวดลายบนผ้าปักจึงมีความเรียบร้อย งดงาม ประณีต เหมือนกันทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ลวดลาย ประกอบด้วย ลายเหว (พื้นเลื้อย ก้น) ลายชม (คน) ลายหล่มเจว (ดินแมว) ลายหิ้ว หิ้ว (เดินเส้น) ลายกว้าง้ม (เมล็ดแตงกวา) ลายย่านเปียง (ดอกไม้เงิน) ลายตมหม่าจั่ว (ลายเล็บเสือ) ลายสบเปียง (ดอกผักเขียว) ลายเก่าจ้อน (ทัพพี) ลายจ้างเปย (ที่รองก้นไห) ลายกอนยอ (แมงมุม) ลายยิงหงวย (ปู) ลายเจียน (ชนะ) ลายตมหม่าดับ (หนังเสือ) ลายตมหม่าหน่อม (หูเสือ) ลายตมหม่าบิยอง (หน้าผากเสือ) เป็นต้น โดยมีลวดลายที่สะท้อนถึงตัวตนของชาวอ้าวเมียนอย่างชัดเจน ได้แก่ **ลายเหวหรือลายพื้นเลื้อย** มีลักษณะซิกแซกสลับขึ้นลง คล้ายพื้นเลื้อย ซึ่งจะปักบริเวณชายขอบผ้า เพราะความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ลายเหว จะช่วยป้องกันและกันสิ่งที่เป็นอันตรายหรือสิ่งที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาใกล้กายแก่ผู้สวมใส่ **ลายชมหรือลายคน** เลียนแบบลักษณะรูปร่างทางกายภาพของคนอย่างง่ายๆ ที่มีส่วนหัว ลำตัว แขน ขา เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากตำนานที่ว่า ผันตาหุบบรรพบุรุษชาวอ้าวเมียนเป็นผู้สั่งให้ปักลายลักษณะเช่นนี้ **ลายหล่มเจวหรือลายดินแมว** มีลักษณะวงกลมใหญ่ตรงกลางและมีวงกลมเล็กๆ 8 หรือ 12 จุด ล้อมรอบ นิยมปักบนผ้าสีดำผืนเล็กๆ เพื่อติดไว้หน้าประตูบ้าน ด้วยความเชื่อที่ว่าเมื่อใดที่โลกประสบเหตุเภทภัยหนักและเทวดาได้เห็นผ้าปักลวดลายเอกลักษณ์ที่ติดไว้ เทวดาจะรู้ว่าเป็นบ้านของชาวอ้าวเมียนและจะช่วยให้พ้นภัย

การถอดบทเรียนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมาย ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อประเมินทักษะและทัศนคติของกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมงานทดสอบ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสตรีที่ดำเนินกิจกรรมในภาคการเกษตร (1) มีทักษะของการเป็นผู้ไฝ่รู้ กล้าคิด กล้าลองสิ่งใหม่ ต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ แต่ยังต้องอาศัยการติดตามอย่างต่อเนื่องแบบระบบพี่เลี้ยง (2) มีทักษะการแก้ไขปัญหาและปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงระบบการป้องกันการเกิดซ้ำโดยการวางแผนล่วงหน้า (3) ประธานกลุ่มมีทักษะการเป็นผู้นำในการบริหารกลุ่มแบบมีส่วนร่วม โนมน้าวสมาชิกกลุ่ม รับฟังความคิดเห็น เป็นตัวอย่างและพร้อมถ่ายทอดความรู้ ในขณะที่สมาชิกกลุ่มฯ มีทักษะการทำงานเป็นทีม ร่วมแสดงความคิดเห็นและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแบบไม่ผูกขาดคนใดคนหนึ่ง (4) ต้องการพัฒนาตนเองในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน กลุ่มสตรีที่ดำเนินกิจกรรมด้านหัตถกรรม (1) มีทักษะไฝ่รู้ กล้าคิด กล้าลองสิ่งใหม่ (2) ประธานกลุ่มมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ กระจายงานตามความถนัดของสมาชิกและตรวจสอบคุณภาพสินค้า เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสอดคล้องความต้องการของตลาด (3) ยังขาดความรู้ในการเข้าถึงตลาดแบบใหม่ เนื่องจากชุมชนอยู่ในเขตท้องที่เฉพาะกลุ่ม สมาชิกกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคน-กลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทางการตลาดไม่ครอบคลุม (4) ต้องการพัฒนาตนเองในการมีส่วนร่วมหารายได้ให้ครอบครัวด้วยการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กล้าลองทำสิ่งใหม่

การวิเคราะห์และสรุปกระบวนการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์พื้นที่สูง 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์และคัดเลือกกลุ่มสตรีเป้าหมาย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 ฝ่าย (2) การออกแบบและคัดเลือกวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย การเรียนรู้ในห้องเรียน การฝึกปฏิบัติจริง ระบบพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์และออนไลน์ และการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น (3) การทดสอบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง (4) การถอดบทเรียนการยกระดับบทบาทสตรีเป้าหมาย ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ (5) ข้อเสนอแนะการพัฒนาบทบาทสตรีในระยะต่อไป

5.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วังผึ่ง อำเภอเวียงเก่า และน้ำแบ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกัน

5.2.1 คัดเลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างสตรีบนพื้นที่สูงร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาจากเป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกันและมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ (อัวเมี่ยน หมู ไทลื้อ ม้ง คนไทยพื้นเมือง) เข้าร่วมกิจกรรมกับ สวพส. อย่างน้อย 3 ปี เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนของ สวพส. หรือไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดแต่มีความเป็นผู้นำทางการหรือผู้นำธรรมชาติ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย พบกลุ่มสตรีเป้าหมายการเก็บข้อมูล 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทลื้อ ม้ง และอัวเมี่ยน จาก 5 กลุ่มบ้านในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน 3 แห่ง รวมทั้งสิ้น 99 คน

5.2.2 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามตามเกณฑ์ตัวชี้วัดมิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต 3 มิติ รวมทั้งตัวชี้วัดความสุขและตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (SDG) เป้าหมายที่ 5 หรือ SDG # 5 ประมวลและจัดทำแบบสอบถาม ประกอบด้วย (1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ว/ด/ป เกิด ที่อยู่ ศาสนา การศึกษา สมาชิกในครอบครัว

การใช้โทรศัพท์มือถือ การใช้ประโยชน์และผู้มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร รวมถึงการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง หรือ สวพส. เป็นต้น (2) มิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร การมีส่วนร่วมตัดสินใจด้านการประกอบอาชีพ รายได้ มิติด้านครอบครัว ความรักความอบอุ่นในครอบครัว บทบาทการวางแผนอนาคตของครัวเรือน การดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษาบุตร ที่อยู่อาศัย มิติด้านสังคมและชุมชน การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ การดำรงตำแหน่งการเมืองท้องถิ่น การรวมกลุ่ม บทบาทการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วม (3) ข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ การยอมรับของชุมชน ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 ข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรี เป็นต้น

5.2.3 ผลการศึกษา วิเคราะห์ ประมวล และสรุปผล ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 3 แห่ง ได้แก่ วังไผ่ ถ้ำเวียงแก้ว และน้ำแบ่ง ครอบคลุมกลุ่มสตรี 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทลื้อ ม้ง และอัวเมี่ยน รวมทั้งสิ้น 99 คน พบว่า

1) **ข้อมูลทั่วไปและการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส.** กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่มีอายุ 51 - 60 ปี (27%) รองลงมาคือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (23%) โดย 67% ได้รับการศึกษาซึ่งในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (48%) และมัธยมศึกษา (39%) หากพิจารณาจากกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับการศึกษา โดยจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (56%) และมัธยมศึกษา (44%) สตรีชาติพันธุ์ม้ง 62% ได้รับการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้ 46% จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา รองลงมาคือ ประถมศึกษา (23%) ส่วนสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน มีเพียง 38% ที่ได้รับการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้ 65% จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา รองลงมาคือ มัธยมศึกษา (25%) กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยกิจกรรมการเข้าร่วม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอาชีพ พบการเข้าร่วมมากที่สุดในการปลูกพืช (63%) โดยสตรีชาติพันธุ์ม้งและอัวเมี่ยน ส่วนใหญ่เข้าร่วมปลูกพืช 81% และ 73% ตามลำดับ ในขณะที่สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ส่วนเข้าร่วมปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ 34% และ 28% ตามลำดับ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบการเข้าร่วมมากที่สุด 3 กิจกรรม ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สวพส. 40% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 24% กลุ่มสตรีแม่บ้าน 15% โดยสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน 86% เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร สวพส. ในขณะที่สตรีชาติพันธุ์ม้ง 47% เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เข้าร่วมกิจกรรม 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน ในสัดส่วนเท่ากัน 25% ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม พบการเข้าร่วมมากที่สุด 3 กิจกรรม ได้แก่ การปลูกป่า 31% การทำแนวกันไฟ 24% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 19% โดยสตรีชาติพันธุ์ม้งค่อนข้างให้ความสำคัญกับป่าโดยส่วนใหญ่เข้าร่วมการปลูกป่า 44% เช่นเดียวกับสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยนที่เข้าร่วมการปลูกป่าและการทำแนวกันไฟ 33% เท่ากัน ส่วนสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อให้ความสำคัญกับทั้งป่าและแหล่งน้ำ โดยเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ การปลูกป่า การปลูกแฝก การทำแนวกันไฟ และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ในสัดส่วนเท่ากัน 17%

2) **การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน** โดยภาพรวมกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 85% มีความเห็นว่าชุมชนและสังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต พิจารณาจากสัดส่วนสตรีที่สามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมหารายได้ของครัวเรือน จำนวนสตรีที่เริ่มเป็นผู้นำดูแลครอบครัว สัดส่วนสตรีที่ร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ สัดส่วนสตรีที่มีบทบาทตัดสินใจพัฒนาชุมชน และจำนวนสตรีได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยจัดลำดับความเห็นได้ดังนี้

สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ม้ง และอัวเมี่ยน ตามลำดับ ส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมฯ ในระดับมากที่สุด-มาก 92% เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานฯ ซึ่งอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย คิดเป็น 51%

3) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรี ใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว ผลโดยภาพรวมพบว่า ด้านครอบครัว พบการมีส่วนร่วมตัดสินใจระดับมาก-มากที่สุด เรื่องการเลือกชนิดพืชหรือสัตว์สร้างรายได้ (57%) ระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (54%) การเลือกวิธีการออมเงิน (48%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (43%) โดยสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดเรื่องการเลือกชนิดพืชหรือสัตว์สร้างรายได้ (76%) ระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร (48%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (36% เท่ากัน) สตรีชาติพันธุ์ม้ง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดเรื่องการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันของครัวเรือน (76%) ระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (48%) การเลือกวิธีการออมเงิน (43%) การเลือกชนิดพืชหรือสัตว์สร้างรายได้ (38%) ส่วนสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง 3 เรื่อง ได้แก่ การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร (79%) การเลือกวิธีการออมเงิน (72%) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (64%) ด้านการวางแผนอนาคตของครอบครัว พบการมีส่วนร่วมมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การวางแผนการประกอบอาชีพ 23% การดูแลสุขภาพสุขภาพ 21% การออมเงิน 17% โดยทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมวางแผนการประกอบอาชีพมากที่สุดเช่นกัน ระดับรองลงมาสำหรับสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คือ การดูแลสุขภาพสุขภาพ การออมเงิน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ในสัดส่วนเท่ากัน (17%) สตรีชาติพันธุ์ม้ง การดูแลสุขภาพสุขภาพ 21% การศึกษาของบุตร 19% สตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน มีส่วนร่วมดูแลสุขภาพสุขภาพในระดับมาก (25%) รองลงมาคือ บ้านที่อยู่อาศัย (21%) ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว พบการมีส่วนร่วมมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อคนในครัวเรือน 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 25% และ ด้านการศึกษาของบุตร พบว่าส่วนใหญ่สตรีเป็นผู้ตัดสินใจ เรื่องการศึกษาของบุตร 60% ซึ่งอยู่ในระดับที่พอใจแล้ว 56% รองลงมาคือ ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 32% โดยสตรีชาติพันธุ์อัวเมี่ยน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ (92%) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่พอใจแล้ว (82%) สตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ มีส่วนร่วมในระดับกลาง (52%) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่พอใจแล้ว (73%) และสตรีชาติพันธุ์ม้ง มีส่วนร่วมในระดับน้อย (45%) ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย (65%)

มิติด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง ระยะกลาง (พ.ศ. 2558) และปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ผลโดยภาพรวมพบว่า ด้านความมั่นคงทางอาหาร กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 สตรีผู้ให้ข้อมูล 90% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค บางครอบครัวมีข้าวเหลือแบ่งให้ญาติหรือจำหน่าย ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าว มีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวลดลง เช่น จาก 3 - 4 เดือนลดเหลือ 1-2 เดือน จาก 1 - 2 เดือน เป็นมีข้าวเพียงพอ เป็นต้น ทั้งนี้สถานการณ์การขาดแคลนข้าวปี พ.ศ. 2563 ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สมาชิกในครอบครัวบางส่วนกลับมาอยู่ในชุมชน ทำให้จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่จริงเพิ่มขึ้นชั่วคราวในช่วงสถานการณ์วิกฤต สำหรับปัญหาขาดแคลนข้าวหญิงชายมีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานอกจากนี้ยังพบว่าการเข้าถึงแหล่งอาหารได้หลากหลายมากขึ้นทั้งพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร และเนื้อสัตว์บริโภค

ด้านรายได้ต่อปีของครัวเรือน ผลโดยภาพรวมพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือน 60% มีรายได้ต่อปี 50,000-150,000 บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมฯ ที่ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท (82%) ทั้งนี้บางชุมชนอาจมีรายได้จริงสูงกว่ารายได้จากการเก็บข้อมูล เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่จดบันทึกรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนทำให้จำข้อมูลย้อนหลังไม่ได้และส่วนใหญ่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลรายได้ให้กับผู้อื่น ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลงและมีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกมีหลายชนิด ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด กาแฟ ยางพารา พืชท้องถิ่น (มะแขว่น หวาย) ป่าเหล้า มันสำปะหลัง สมุนไพร ไม้สัก ไม้ การบูร ตามลำดับ ทั้งนี้พืชที่ทั้ง 3 ชนิตพันธุ์ปลูกเหมือนกัน 4 ชนิด ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว กาแฟ โดย สามิและภรรยา มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรใกล้เคียงกัน

มิติด้านสังคมและชุมชน ผลโดยภาพรวมพบว่ากลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 31% ดำรงตำแหน่ง ผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 5% คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 6% ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 15% ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ บัตรสวัสดิการของรัฐ 73% กองทุนหมู่บ้าน 20% กองทุนบทบาทสตรี 6% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 1% ด้านการเข้าถึง/เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ กลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ ซึ่งในจำนวนนี้ 94% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ 75% ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ 12% ทำธุรกรรมการเงิน 6% และอื่นๆ 1% โดยสตรีชาติพันธุ์ม้งผู้ให้ข้อมูลทุกคนเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ รองลงมาคือ สตรีชาติพันธุ์อัวเมียน 92% และสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ 55% ด้านพัฒนาหมู่บ้าน พบการมีส่วนร่วม 4 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 55% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 18% เป็นปราชญ์ชาวบ้านและผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 10% เท่ากัน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบการเข้าร่วมกิจกรรม 68% โดยเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ แต่เมื่อพิจารณารายกลุ่มชาติพันธุ์พบเหตุผลที่ต่างกัน โดยกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ เห็นความสามารถของตนในการเป็นแกนนำของกลุ่ม กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้ง ต้องการสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้า เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และกลุ่มสตรีชาติพันธุ์อัวเมียน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยส่วนใหญ่กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ม้งและอัวเมียนต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัว 81% และ 72% ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ไทลื้อส่วนใหญ่สามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง (68%)

4) ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ พบตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูลสามารถเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือได้ 82% ซึ่งในจำนวนนี้มีสัดส่วนของผู้ที่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน 94% จากสตรีที่มีโทรศัพท์มือถือ โดยใช้ในการเข้าถึงแหล่งความรู้และความบันเทิง เชื่อมโยงสังคมออนไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ ทำธุรกรรมทางการเงิน และอื่นๆ ตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับปานกลาง คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ตัวชี้วัดที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับน้อย คือ สัดส่วนของกลุ่มสตรีผู้ให้ข้อมูล 31% เป็นผู้นำชุมชน/คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 5% คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 6% ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม 15%